

אוצר השירה
והמליצה
י"ח טביוב

ר' יהודה בן שמואל הלוי.

גאון השירה העברית בימי הביניים, ר' יהודה הלוי, נולד בעיר מורדיה (בספרד) בערך שנת תת"ם (1080). עיר מולדתו היתה אחת הערים המעטות בספרד אשר משלו הנוצרים בהן, ויען כי מרכז החכמה והמדעים היה בימים ההם בספרד הערבית, לכן עזב רי"ה את עיר מולדתו בימי ילדותו וילך למדינות ספרד הערבית ללמוד תורה וחכמה. מצבו הקטרי היה איתן, ולא ידע כל מחסור, לכן יכל להתמכר במנוחה ובשקידה ללמודי התורה והמדעים. ויעסק חקור בתורת ישראל וגם בחכמת הפילוסופיה, ויעש חיל גם בדיעת הלשונות ובמלאכת השירה, וגם בחכמת הרפואה (כי זה היה דרך רוב חכמי ישראל בעת ההיא ללמוד את חכמת הרפואה, נוסף על כל לסודיהם, דמען מצא לחמם בה; וגם רי"ה היה לרופא מוסחת ורבים שאלו בעצתו). אחרי התימו חק למדיו שב לעיר מולדתו וישב בה ימים רבים, ואולם מדברי ימי חייו ומפרטי קורותיו לא נדע כמעט מאומה. רק זאת נדע כי אחרי ימים רבים יצא לשבת בעיר קורדובה, שהיתה אז קן החכמות והמדעים. בהיותו ככן ששים שנה נמר בלבו לעזוב את ארץ המערב וללכת לגור בארץ הקדושה, שהיא היתה משאת נפשו ואהובתו היחידה כל ימי חייו. ויפרד רי"ה מכלי מחמדיו, מכני משפחתו ומרעיו הרבים, ויירד באניה, ויעבור ארמות ימים לבא ירושלימה. בראשונה בא מצרימה, ושם קבלתו גדולי היהודים בכבוד גדול ובאהבה רבה, ורבים מהם נסו לפתותו להשאר אתם; אך הוא לא שעה לבקשותיהם, ובאלכסנדריה של מצרים ישב באניה לבא ירושלימה, — ופה תחדלנה כל ידיעותיו על אדותיו, עקבותיו נעצמו מעינינו מן אז והלאה, ואין אנחנו יודעים נכונה, הבא דמתו חפצו, או אם מת בדרך. (ההגדה מספרת, כי רי"ה הגיע עד שערי ירושלים, וכנפלו ארצה לחונן את עפרה שר את שירו הנשגב, ציון הלא תשאירי, ואז עבר עליו קרש ערבי וירמסוהו בפרסות מוסו. אך אין נכונה בהגדה זו, כי תרומים אחדים בקינתו הגיל מעידים שחבר אותה בארץ המערב בהיותו רחוק מירושלים).

רי"ה הלוי הוא הגדול בכל משוררינו בימי הביניים. בימי עלומיו שר על האהבה, על חיון, על תשועה ועל כל עניני החיים; וגם בשירים האלה הוא עושה על כל חבריו בתום הרגש, בבהירות ציוריו הטבעיים ובלתי נפרזים, ובשפתו הרוממה והצחה גם יותר. אך ביתר עז נראה לנו גאונותו השירית ב,שירי הקדש אשר שר, אחרי אשר חלפו ימי נעוריו. שיריו אלה סלאים דכקות כאלהים, אהבה עזה לאומתו, ואנחות קורעות לב על גורל עמו בגלותו, ותפלות סלאות חום ורגש, אשר בהן יתפלל דה' שירתם על עמו וישיבהו אל אדמתו, אל הארץ הקדושה. ביתור נפלאים וגשגשים הם שיריו אשר שר לחבת ציון, בהם נראה את נפשו הסתורה והזוכה, את עוז אמונתו, את להבת רגשותיו והמון לבו. — מספר השירים אשר השאיר אחריהם אלף בערך, אך לא כלם הגיעו לידינו. רבים משיריו היו לשירי תפלה לכל בני ישראל, ובימי המועדים והחצונות יושרו בכל בתי התפלה לרומם את הנפש ולשפוך שיח לפני ה'. (משירי רי"ה יצאו לאור קבוצות שונות, וההוצאה היותר חדשה היא הוצאת "מקיצי נרדמים" שנערכה ע"י החכם הד"ר ה. בראדרי). מלבד גדלו בשירה היה הלוי גדול גם בפילוסופיה, ויכתוב ספר רב הערך בפילוסופיה הדתית, הלא הוא הספר המהולל "הכוור", אשר חברו בשפת ערב, ור' יהודה אבן תבון הרמנו עברית.

שירי אהבה וידידות.

א. משיר על פרוד אהובתו.

(ש'ת ויתר, ש'ת ויתר ונ' תנועות).

באתי באש חשקך ומי בכי: אהה
 לבי בדמעותי ונחלך! — — —
 כראה דמות אדם עלי ספיר, בעת
 אראה שפתך עלי שניך,
 שמש בפניך, וליל תפרשי
 על זרבי עבי קנצותיך,
 משי ורקמה הם בסות גופך, אכל
 החן והיפי בסות עיניך;
 משפית עלטות מעשה ידי איש, ואת
 ההוד והתקדה שכיוותך? — — —
 הנה כבוד נשים תהלתן, ואת
 כך נכבדו היום תהלותיך — — —
 לא אשמעה קולך, אכל אשמע עלי
 סתרי לבבי קול אעדותיך.
 פקדי ביום פקדך לחיות חללי-
 חשקך, ויום בו יחיו ממך,
 נפשי להשיב אל גויה, כי ביום
 נסעך בצאתך יצאה אחרך? — — —

מה לך, אביה, תמנעי ציריך?
 מדוד צלעיו מלאו ציריך? ¹
 לא תדעי כי אין לדודך מזמן?
 בלתי שמע קול שלומותיך.
 אם הפרידה על שנינו נגזרה,
 עמרי מעט עד אחזה פניך.
 לא אדעה אם בין צלעי נעצר
 לבי, ואם ילך למסעך? ²
 מי אהבה! זכרי ומי חשקך, כמו
 אפר אני לילות-תשוקותיך,
 כאשר דמותך בחלוטי יעבר,
 בן אעברה נא בחלומותיך!
 ביני ובינך גם דמעות, יהמו
 נלי ולא אוכל עבור אליך,
 אך לו פעמיך לעברו קרבו
 אז נבקעו מימי לכת רגליך? ³ — — —
 מימי דמעות לחכה אשך, וגם
 אבני לבבות שחקי מימך,

1. ציריך בדלת פתורנו שלוחים, ובסוגר—חבלים ומכאובים. והכוונה: למה, אהובתי, חדלת לשלוח מכתבים לאהוב אשר צלעיו וכו'. — 2. הלא תדעי כי אין לי בתבל כל נחת בלתי אם לשמוע וכו'. — 3. לא אדע הנשאר לבי בקרבי, או הדך אחרך. — 4. עתה יכדיל בינינו ים-דמעות, אך לו קרבת אלי כי עתה נבקע הים לרגליך. המליצה שירית מאד. — 5. אני עתה כמי דמעי ובאש חשקך, ולבי בדמעותי ובגחלי אש החשק. — 6. מי כל העלמות עשוי בידי אדם, ואולם את וכו'. — 7. ביום פקדך לחיות כל חללי חשקך, פקדי נא גם את נפשי להשיבה לגופי, כי היא נסעה אתך.

ב. שיר לחתונה.

(המשקל כנ"ל).

תחפיר פני שמש בזהר תאדה וצבא זבול ממעשיו תפריע¹;	מה תעלה שמש ומה תופיע? תור בת אביחול כבד הגיע²!
--	---

לא כהרה לשכון רקישי מעלה
ותעשה מן הקדם רקיע³!

ג. עוד לחתונה.

(ח' תנועות).

כוכב מורח בא למערב מצא שמש בבנותיהם⁴; הקים חפת ענפיעבות, לשמש שם אהל בהם⁵!	בוכי תכל כיום חקרו, בצבא רום לא נמצא בהם! תמדה כימה חקרתם, כי רום לא יבא ביניהם⁶.
---	---

ד. שיר לחתונה.

(שבע תנועות).

יפה רעיתי כתרצה נאנה כירושלים! ולאנה ואנה תפנה לשכון באהלים? והנה	יונה על אפיקי מים תאנה היא לעינים! — הן יש לבסוף מוצא, וביונתי מי ימצא?
--	--

1 דמה זה תאיר השמש? הן עתה הגיע תור שתאיר הכלה היפה, בת איש חיל (כת אביחול; ואולי שם הכלה, "אסתר"). — 2 הכלה תחפיר וכו' ותפריע את סאורות השמים (צבא וכול) סמעייהם, כי היא לא תתן להם להאיר על הארץ. — 3 ואף כי עולה היא ביפית ובוהרה על השמש, ככו' לא עשתה משכנה בשמים, כי אם ירדה לשבת על הארץ, ותעש מן הארץ ("הרום") רקיע, ככל הנוסחאות כתוב "ההרם" ויותר טוב לגרום "ההרומ" ופירושו "ארץ" (שנאמר "והארץ הרום רגלי"), וכנוי "הרום" לארץ מצוי בשירי קדמונינו (כמדומה לי שהפרופ' קויפמאן תקן כזאת בכס"ע "מאנאסמשריפס"). — 4 גם הכוכב בימה חמד לשבת בחברתם, אבל הם דבקים ככה זה בזה, עד כי גם רוח לא יחדור ביניהם. — 5 התתן בא מעיר שבמזרח אל מקום הכלה שבמערב, וימצא "שמש" (י"ל את הכלה) בבנות המקום. — 6 ויעש אוהל, "שמש" (י"ל לכלה) בין ענפי עבות. ומה יפה הפסוק במקום הזה!

בְּלִבִּי לְשִׁכְנָה מְחִנָּה

גְּדוֹל וְרַחֲב־יָדִים.

דְּדִיָּה לְבָבִי שָׁמוּ

וַיַּעֲשׂוּ בִי וַיִּנָּסוּ

בְּלִהְיֵיתִי, אֲשֶׁר לֹא עָשׂוּ

בֶּן חֲרָטְמִי מִצָּרִים.

הַיּוֹד אֶבֶן יִקְרָה הָעֵן

עַתָּה מֵאֲדָם וְעַתָּה תִּתְּלַפֵּן¹

וְתִמָּה בְּחַוֹת עַל אֶבֶן

אַחַת שִׁבְעָה עִינָיִם²!

הַפֶּכִי לִי לְצִוְיָה רֹאשׁ פֶּתֶן³!

כִּי כָל אִישׁ בָּהוֹן יִתְחַמֵּן

וְאֵנִי לָךְ לְבָבִי אֶמֶן

מִנָּה אַחַת אִפְסִים.

לְחֵי שׁוֹשֵׁן — וְעֵינֵי קִטְפִים⁴,

שְׂרֵי רִמּוֹן — וַיְדִי אִסְפִים,

אִם שִׁפְתוֹתֶיךָ רִצְפִים

מְלֻקוֹתֵי מְלֻקָּחִים⁵!

וְשִׁתִּי מִחֲלָפוֹת בְּעוֹרֵב

מִשְׁעָרֶיךָ וְאֶבֶן עֶרֶב⁶,

אוֹר לְחֵידָךְ בָּם מִתְעַרֵּב

בְּאוֹר בִּקְרָר בֵּין עֲרָבִים!

יַעֲלֶת חֵן וְתָתֵם אוֹפִיר,

בְּמֵאוֹרָה מֵאוֹר יוֹם תִּחְפִּיר

וּלְבָנָה כְּלִבְנֵת סִפִּיר

וּבְעֵצֶם הַשָּׁמַיִם.

חֲשֵׁךְ אֵין לְגִיד וְהִרָה

לֹא יִקְדָּה כְּלִילָה גִרָה,

וְעַל אוֹר יוֹם נִוְסָה אוֹרָה

וַיִּהְיֶה לְשִׁבְעָתִים⁷.

זֶה דוֹד וְאֵין רֵעִיהָ לְצִדּוֹ,

בְּאֵי הֵי עוֹר כְּנָנְדוֹ!

כִּי לֹא מוֹב הָיוּתוֹ לְבִדּוֹ

וְמוֹבִים הַשָּׁנִים⁸.

קִרְבּוֹ לָךְ עֵתוֹת דּוֹדִים

וּכְאֵ מוֹעֵד לְהָיוֹת אֶחָדִים:

כֵּן יִקְרַב מוֹעֵד מוֹעֲדִים

לְמַחְוֶלֶת הַמִּתְחַנֵּים⁹! —

1 הסתכל באבן יקרה שמראיה משתנים, וכן גם פני הכלה, תאדם ותלבן לרגעים. — 2 שבעה מיני צבעים שונים. — 3 שֵׁת, אבן הספי לי מורדות חיי לנופת צופים! — 4 לחייד כשושנים וכשעיני מביטות כך כאלו הן קוטפות משושני לחייד ("קטפים", "אספים" בדי' וכו', אעפ"י שעינים וידים לי נקבה הן). — 5 אם שפתותיך כנחלים, הנה חבי (מלקוחי) כמלקחים לקבל נשיותיך הלוהטות. — 6 שתי קווצות (מחלפות) בשערך השחורות בעורב הן כזאבי ערב הטורפים. — 7 וכאשר נוסף אורה על אור היום ותיה לאור שבעתים. — 8 בשורה זו חסרה מלה בת שתי הברות, ואולי צ"ל: "וטובים מאחד שנים" (כל' הכתוב, טובים השנים מן האחד). — 9 כן יקרב הקץ, שנאמר בו "מועד מועדים וחצוי" (דניאל), לבגסט ישראל שנאמר עליה "מחולת המהנים" (שה"ש). ומה נפלא משוררנו באהבתו לעמו, עד כי גם בשיר אהבה לא ישכח את אהובתו היחידה, זו כנסת ישראל!

ה. על עפרה.

(שית ויתר - שלש פעמים).

עפרה תכבס את בגדיה במי	לא שאלה מי העינות עם שתי
דמעי, ותשטחם לשמש נהרה:	עיני, ולא שמש לזר תארה ¹ .

ו. עפרה אל דודה והוא ישן.

(שית ויתר, שית ויתר וני' תנועות).

עורה ירדי מתנוקתך	אם תחנה נשק שפתך בחלום
אשבע בקקיך את תמונתך:	אדנה אני פוטר חלומותיך.

ז. עפרה מדברת על דודה.

(שית ויתר, שית ויתר ושית).

חם שששתייהו עלי ברבי	נשק שתי עיני: מתעתע ² !
וירא תמונתו באישוני ³	את תארו נשק ולא עיני!

ח. על הדוד בי זקן.

(שית ויתר, שית ויתר וני' תנועות).

ילדי זמן בפני צבי הוסרו ⁴	כתב שערך על לחיו משני
וראו עלי פניו כתבנית רסן ⁵ .	צדיו: ידעו כי לא לעולם חסן ⁶ !

1 אין זה צורך למי מעינות לכבס, כי נמצאו אצלה שתי עיני המורידות מי דמעה; וגם אור השמש ליבש לא נצרך לה, כי תארה טוהיר כשמש. — 2 באישון עיני. — 3 המועה! חנה נשק את תארו אשר בכבת עיני. — 4 בני הנעורים, קחו מוסר מפני דודי (אוהבי). — 5 הוקן הלבן הסובב את לחיו הוא כדבות רסן העוצר בעד התאוות. — 6 השער הלבן כתב על לחיו: ידעו כי לא לעולם חסן הנוער.

ט. לאוהב ששלח לו כד יין לתשורה.

(יתד וש"ת, יתד וש"ת ויתד ותנועה).

עדי רעים חשבוני לסובא ועקב זאת שאלוני: למתי?¹ עניתים: איך צרי גלעד לנגדי ולא אשמה לרפא מחלותי?	בך אסיר ומירות כל ימותי ובעסיסך אשר מצו שפתי, ואחי אקראה אל כד שלחתו ומסיו אמשמה טוב מנגדתי.
--	---

ואיכה אמאסה בכד עדנה
ועוד לא נגעו עד כ"ד שנותי?²

י. משיר לר' שלמה אבן פריצול בשובו ממסעו.

(ש"ת ויתד ותנועה ויתד, ש"ת ויתד ותנועה ויתד בדלת, ובסוף הסוגר ש"ת)

פשטה כסותה ולא נותרה ערמה, אכל החן וההוד והיפי בגדיה. שלום לבת היפי מאת מתי-אהבה,¹ תשא נכרת שלום אחד עבדיה! נפשי פדות ליל אשר בו לאסירך פדות שתה ומצה שפת אדם ורות בצוף- סיה מגרי ופי הכוס מגדיה?²	בעלת כשפים אשר ארכו נדודיה ימים, וקצרו ימי חגי ידידיה,³ יפה כשמש, אכל לא פנתה לערוב,⁴ לחיה ערונה⁵ ולא כלו נרדיה, רבה עונה משנסת במתנה, ואין לה מחגרת לבד חר מצמידה,⁶ עלתה בלחי אשר יקדיר לבנה בל- נתו וצפתה⁷ בער מסך רידיה.
---	---

1 עד מתי תשתה? — 2 הן עוד דא מלאו די כ"ד שנים. — 3 משוררי ספרד בשירי התהלה לירידיהם יש שהיו פותחים ליופי השיר בדברי אהבה של הדוד לירידתו ועובדים אחרי-כן סבלי משים לתהלת הידור, ומעבר כזה כשנעשה באמנות יתרה נחשב ליתרון רב לשיר. והמשורר כאן כאלו פונה לאהובתו רבת הקסמים אשר נדרה מידירה לימים רבים ועל ידי כך קצרו ימי חייו בכליון נפשו אליה. — 4 היא יפה כשמש אבל לא תערוב כשמש. — 5 לחיה בערונה אשר לא כלו נרדיה. — 6 פתה (יחיד מן "מתנים") דק כל כך עד כי גם אחד מצמידו ידה יספיק להיות לה למחגורת. — 7 והשקיפה. — 8 אוהבים. — 9 את נפשי אחן כוזר ופדיון תחת אותו הלילה אשר קראה בו לאסיר אהבתה דרור וחופש, לשתות ולמצות כנשיקות את שפתותיה שפתי אודם ושני ולרוות כמתק פיה את מגד שפתי ואת פי כוס היין במגד שפתי, בדרך האוהבים להתעלם ביין ובשיר, באסור למטה.

נסע — וחשכו פני עיר אחריי, באשר
 ורחו לפניו בשובו כל אֲדִידֶיהָ¹;
 נָכְהָה אֲדָמָה דְּרָכָוָה פְּעָמָיו, עֲדִי
 שָׁמָּה מְרוֹמֵי וְכוּל תַּחַת אֲעֲדֶיהָ²,
 אֶרֶץ נְכוּכָה כְּחוֹלֹת אֶהְבָּה צִמְאָה
 אֲלֵיו, וְעַת שִׁחְרָה כִּבְּה יִקְדִּיהָ³ —
 שׁוּבָה שְׁלֵמָה נְשִׂאִי! רוֹם בְּמִרְכְּבָתָךְ
 וצִלָּח, הֲלֹא כָּל בְּנֵי־עֵשׂ פִּרְדִּיהָ⁴ —

פִּתְחָה לְשׁוֹרֵר שְׁפַת שְׁנֵי וְשֵׁם חֲבָקָה
 כְּנֹר כְּמוֹ אִם, וְהוּא כְּעֵיר יִלְדֶיהָ¹ —
 פִּתְחָה לְשׁוֹרֵר עָלֵי פִרְדֵּי וְעַת חֲנִנָּה
 קוֹלָה בְּקָט שָׁפְכוּ בְּכִי בְּבִדֶיהָ² —
 מִה־לְצִבְיָה אֲשֶׁר תִּבְכֶּה, כְּאֵלֹ שֶׁל־
 מִה הַנְּבִיר נָד וְהִיא מְנֹדִידָה³.
 הַשֵּׁר אֲשֶׁר יֵאָתֶה מִשְׁרָה לְשִׁכְמוֹ, וְהִי
 נָה הָאֲדָמָה כְּחֻפְצוֹ יַעֲבִידָהּ:

יא. משיר תהלה לר' יוסף הלוי אבן מינאש.

(ו' תנועות ויתר).

מִפִּי יוֹסֵף, מִפִּי בְּחִיר
 זָרַע מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן¹ — — —
 כְּאֲשֶׁר מְדַבְּרִיו² נִתְּכוּ
 אֲבִנֵי נֹר וְתִנִּסְסוּ,
 וְאֲשֶׁר עֲפֻרְתָּיו לִחְכוּ
 בְּכִשְׁמִים־רֹאשׁ יִתְבּוֹסְסוּ³.

דֹּרְשֵׁי תוֹרָה יִתְהַלְכוּ
 מַעֲדִיר אֶל עֵיר דִּין וְחֶפְשׁוֹ;
 קוֹל אוֹמֵר: אֵל יוֹסֵף לָבוֹ!
 אֲשֶׁר יֹאמֵר לָקֵם תַּעֲשׂוּ.
 לְמַדּוֹ תוֹרָה מֵאֵין מַחִיר
 מַעַל סִינֵי מַעַל אֲרֹן⁴.

הלחות לא נשתקרו,

אֲרֹן וְכָרוֹב לֹא נִקְבְּרוּ! — — —

1 פיה פתחה לשורר ובידה חבקה את הכנור, כאם את ילדה הקטן, לגנן עליו. — 2 שוררה שיר
 עצב על פרידת אוהבה ובשעה שחננה את קולה נכר עליה היגון כל כך, עד שבמעט נשפך כבדה מכבי
 (הקדמונים חשבו את הכבד למקור הדמעות). — 3 כאן עובר המשורר באופן נחמד לתהלת ר' שלמה
 ואומר: על מה תבכה כל כך הצביה, אין זאת כי אם ככה תבכה על פרידת השר שלמה ועל גדודיו. —
 4 ובשובו ורחו לפניו כל צדדי העיר. — 5 האדמה אשר דרכו עליה רגלי השר נבהה מאד (ע"י הכבוד
 הזה) עד כי עלתה מעל שמים (ובול), וזו הפרזה שירית. — 6 ובעת אשר בקר (שחר) את המדינה כבה
 את מוקדי חשקה. — 7 פירי (או פומי) מרכבתך הם הכוכבים (בני עיש). — 8 כן צריך לנקד בגלל מספר
 התנועות. וגם במקרא נמצא, אֲרֹן⁸ בנפרד (דח"ב, כ"ד, ת). — 9 נקד ואהרן לשם המשקל. — 10 מל', ומדברך
 נאוה". — 11 והמלכים עפרו מתבוססים בכשמים.

יב. משיר תהלה לר' משה אבן עזרא.

(יתד וש"ת, יתד וש"ת ויתד ותנועה).

וַיִּדְּיוּ מַעֲשׂוֹת תוֹעָה אֲסוּרוֹת⁶,
וּשְׁפָתוֹתַי לַיֵּיד-תְּאֵה נְזִירוֹת,
וּמִנֵּעַ מִחֻשְׁבוֹתַי מִהֲלֹךְ חוּץ
וְסֵן לִפְנֵי אֲדֹנִי נִעְצָרוֹת⁷ — — —
וּבְנִטֵּשׁ אֶמֶת יִצְמַח לִבִּי
וּבְנִתּוֹשׁ רִיק וְשׂוֹא יִחְשַׁף יַעֲרוֹת⁸ — — —
לֶךְ כְּמָה נִפְשׁוֹת נִעְבְּרוֹת
כְּתַמּוּלֵי חֲסִידֶיךָ אֲסוּרוֹת⁹ — — —
אֲכַל הִיָּה לְעַבְדְּךָ פִּי שְׁנִים
כְּחִסְדְּךָ כְּמִשְׁפַּט תִּבְכוּרוֹת¹⁰,
וּמִתִּי אוֹכְלָה אֵצֶל לְחַפְּשִׁי?
וּחֲסִידְךָ יַעֲבִידֵנִי לְדוֹרוֹת! — — —
וְלֹא יִהְיֶה יָדִי מִשָּׁה כְּעִבְדִּים
וְעֵבְדִּי תִקְיֶנָּה לֹא עֲצוּרוֹת¹¹!

הַתְּמִיר בְּזָקִים הַבְּחוּרוֹת
וְתַחֲלִיף הַשְּׁחוּרוֹת בַּבְּחוּרוֹת,
וְלֹא הַתְּמִיר עֲבוֹדָתְךָ בַּחֲרוֹת
וְתִשׁוּב לַחֲנוּת בֵּין יָם וְחִירוֹת¹?!
בְּלֵב וְלֵב תִּדְבָּר, כִּי תַחֲנֹן
בְּקוֹל חֶלֶק וְיָדִים שְׁעִירוֹת².
הַפִּתְּהָ בְּאֶמֶר כִּי נִעְמִי לֶךְ
שְׁחֹר פָּנִים וְלִבְנֵת הַשְּׁעִירוֹת³,
וְכִי דְמוּ לַבְּנוֹת תוֹךְ שְׁחוּרוֹת
יָמֵי רָצוֹן בְּתוֹךְ לֵילִי עֲבָרוֹת⁴ — — —
וְיִתְהַלֵּל בְּשִׁיבָה אִישׁ אֲשֶׁר שָׁב
וּכְפִיו מִתְמוֹךְ נֶעֱרוֹת⁵;
כָּרֵב מִשָּׁה אֲשֶׁר מָשַׁל בְּרוּחוֹ
וְתִאֲוֹתָיו בְּיַד-שִׁבְלֵי מְבוֹרוֹת,

1 המשורר מדבר לנפשו ואומר: הלא כבר זקנת, והתלפת את ימי הבחרות כזקנה, ואת השערות השחורות בלבנות ("צחורות"), ועדיין לא תחפץ לצאת לחפשי מעבודת התאוות, ועדיין הנך נכרך ותועה בישראל בשעה שחנו בין פי החירות והים (שאו נאמר עליהם, נבוכים הם בארץ). —
2 כשאתה מתפלל הנך מדבר בלב ולב, וקולך קול יעקב והירים ידי עשו. — 3 הנך ספתה נפשוך באמרך כי שערות לבנות ופנים שחורים הם תערובת יפה מאד. — 4 ואתה אומר כי השער הלבן המעורב בתוך השער השחור יפה הוא ודומה לימי רצון (של האהובה) המעורבים עם לילי עברה וזעם. —
5 ואמנם רק איש כדמביע יוכל להתהלל בשיבתו, כי הוא נקי מהבלי הנעורים (כסוכן, כל זה היא הפרזה שירית, ואין ספק כי המתהלל היה ראוי לתהלה יותר מהמהולל, כאשר העיר הרש"ל). —
6 כאלו הן אסורות בחבדים. — 7 מלשון המקרא "נעצר לפני ה'". מחשבותיו פוגות רק אל ה' והוא מונען לצאת ולתור בהבלי העולם. — 8 כח תקיחתו (שד רמב"ע) עצום כל כך, עד שיתכן לאמר עליו כי בנטעו האמת יצמחו ארזי לבנון מגשעתו, ובעקרו את השקר יחשוף יערות (היער יסאר ערום). — 9 הרבה נפשות אסורות כך כעבדים, בגלל החסד אשר נמלת להם. — 10 ואולם די עשית טובות פי שנים, כאלו הייתי כבור הנוטל פי שנים בירושה. — 11 אל תבדנה ידיך ואז נא יהיה ענני הסוד עצורים לי מכתוב אלי מכתבי שלום.

תעופינה, ולך תשתחווֹנה בהשתחוות שפחות לנְבִירוֹת. ולמה תחרידוך תלאות? וקירות לך מפגע לקורות?	ושלום יכתוּוּ אלי ורצון ואֵל ג': יכתבו עלי מְרוֹת — — — בגות שירי עמוסות משלומי והן ממחצב נפשי גוֹרוֹת.¹
--	---

התעצב? וךָ שבע שפחות!
 ונצר לך? ואף עזרה בערות?²

יג. עוד להגיל על פרידתו.

(ש"ת ויתר, ש"ת ויתר, ש"ת ויתר בדלת, ובסוף הסוגר נ' תנועות).

הן הררי בחר יעידון כי מטר שחק מאד קילי ודמעי שוע.³ נר מערכי? שוב למערכך, הנה חותם עלי כל לב וכל אזרע!⁴	איך אחריך אמצאה מרנוע?⁵ תנע והלב עמך ינוע;⁶ לולי לבבות יחלו יום שובך אז יום פרידה תקנו לנוע.⁷
--	--

שפה ברורה! מה לך אל עלנים?
 או מה למל-תרמוז אלי גלבוש?⁸

1 שירתי זו עמוסה משלוסות ("גרוסע") היוצאים ממעמקי לבי. — 2 הדא קירות לכך מפגע (מוקש) למקרי הומן שלא יוכלו לחזור בלבך. — 3 במלת "עורה" רמז המשורר גם דשם משפחת אבן עזרא. — 4 כנסעך ממני, גם לבי נע ונד אתך, כי אתה שוכן בקרב לבי. — 5 לולי קוה דבי ("לבבות" במקום "לב") כי תשוב, אזי תסגו הלבבות (תם דבי) לנוע. — 6 הררי בחר (ההרים המפרידים בנינו) מעירים כי מטר השמים מעט הוא (כירי) לנגד הרמעות שאני שופך על פרידתך. שוע" הפך מן "כילי". — 7 אתה נר ספרד (שהיא במערב). — 8 אתה בעל שפה ברורה, דמה תשכ בין עלני לשון? ולמה ירדו דברייך הנעימים כשל תרמון, על הרי גלבוש ואורורים?

יד. עוד להנ"ל אחרי הפרדו מעמו.

(יתד ושי"ת, יתד ושי"ת ויתד ותנועה).

והוא היום יכרכוהו אחרים
אשר אותו יכלו בנעימים;
וכל מאכל בפי בריא כנפת,
והנפת בפי חלה רתמים⁴;
ודואנ — יחשכו אורים בעיניו
ולא יראם והם לו נעלמים⁵—
בעיני יום שכון ענן עליהן
לנוד משה, והן יורדות וקמים ---
ועפפפי מנוקלים בדרמעה
והדרמעה מנוקלה בדרמים.—
המירק לי ומן בוגד בקל איש
אשר לבו קרב ובפיו שלומים⁶;
אדבר כם ואם אמצא בפיכם
תמורת מנח קציר ושומים⁷

ידענוך נדר מימי עלומים
ונחל הבקי נחל קדומים.
קרב עם הנמן על לא חסאה
ועם ימים—ואין עון לימים¹? ---
הנה חדש? ואין תכל חדשה
ותקיה באצבע אל רשומים ---
ולא חבר אנוש כי אם לפרד
להוציא מלאם אחד לאמים²,
ולולא נפרדו מאז בגראיש
אזי לא מלאה ארץ עממים.
ויש דבר אשר ייטב וירע
וכו שקוי ורקב לשעמים³;
בהתקצף אנוש, יומו ומלל
ויקב את רגציו הועמים,

חקמי וחקתי על פתאים

אשר המה בעיניהם חכמים ---

דעת

אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

¹ הנדוד ותפירה הוא דבר ידוע סביר, והדמעות השוככות עליו הן „נחל קדומים“; ולמה גריו עם הזמן? והן הכל כגורת ה' נעשה. — ² בני אדם נתחברו רק להפרד אח"כ, ועי' יצאו מלאום אחד לאומים רבים. — ³ יש דבר שהוא טוב לאחד ורע לאחר (כו גם שקוי מרפא, וגם רקב), כמו שהוא סבאר והולך; וכן גם הפירה, כי בלכת רמב"ע למקום אחר ישמחו בו אנשי המקום ההוא, ואוהביו אשר עוב בארצו יתאבלו על זאת. — ⁴ כנחלי רתמים. — ⁵ האיש הדואג, המטופל בצרות, עולם חשך בעדו, כמו שעיני חשכו כנסוע משה וכו'. — ⁶ הזמן הבוגד נתן לי תמורתך אנשי מרמה. — ⁷ כשאדבר אתם אמצא תחת המן שבפיק רק חציר ושומים כפיחם.

טו. משיר על פרידת הנ"ל.

(ית' וש'ת, יתד וש'ת יחד ותנועה).

בְּנִדְתָם בִּי מִדְעִי וְרַעִי ¹	וְאָמְרוּ לִי: הִתְשַׁתְּעֵשׂ בְּלִי אֵחָ?
כָּאֵלוּ לֹא שְׂכַנְתָּם בֵּין צָלְעִי;	עֲנִיתִימוּ: בְּנַפְשִׁי שֶׁשְׁשׁוּעִי,
מִנְעַתָם אֶת שְׁלוֹמְכֶם לִי, וְכַמְעַט ²	מִזְמֹת וְשִׁשְׁשִׁעֵנוּ נַפְשִׁי בְּנַפְשִׁי
מִנְעַתָם צֶל יִצְוֶרְכָם מִיִּצְוֵעִי?	וְלִי פֶרֶדָם בְּלִבִּי מִנְעֵעִי ⁵ :
הִלְשַׁפֵּךְ עוֹד שְׁאֲרִית דָּם לִבִּי	מִדְעִי בְּמִדְעִי ⁶ מִצָּאִתִּים
אֲשֶׁר בָּלַט נִגְבְּתִיו מִדְּמֵעִי ³	וְהִיוּ רַעֲיוֹנִי לִי לְרַעִי.
שְׁאֲלוֹנִי ⁴ : הִרְעַתָּ אֶהְרִים?	וְאֵיךְ אֲזַכֵּר יָדִיד לֹא יִזְכְּרֵנִי?
עֲנִיתִים: כֵּן, וְלֹא צָלְהוּ וְרַעִי;	וְלִמָּה יִרְדְּיוֹן חָנָם פָּצְעִי? — — —

אלהי העבר פנעי-נדודו

נשים את מלאכי פניו פנעי⁷!

טז. שיר תהלה לר' שמואל הנניד במצרים.

(נ' תנועות ויתד ונ' תנועות בדלת, ויתד ותנועה בסגור).

הִנֵּעַ זְמַן קֶץ לִפְקֹד	וְלִכְבִּי לִפְנֵעוּ כָּלָה	וְתִדְרֹר ¹¹
נִיֻּסְף אֲדֹנִי קָרָא עוֹד	כִּי אֶעֱמֹד בְּבֵיתוֹ כְּעֹמֵד	בְּבֵית-אֵל
הַקּוֹל עַד לְשִׁנְעָר עָלָה	גַּם אֶחָנָה בְּהוֹר פָּנָיו הוֹדֵר	אֲרִיאֵל ¹² .
וְלִמְעָלָה בְּקוֹלָהּ צָהָלָה	לְבוֹ בְּזֶמֶן כְּאֵנִיּוֹת	לְסוֹחָר ¹³ :
אֲרִיאֵל ⁸		
שְׁמוּאֵל ⁹		
וְיִרְדָּה		
סִפְרֵד ¹⁰		

1 רבים במקום ויתד. — 2 בנוסחאות כתוב „ודמענו“, ואין לו מובן, אצל ברודי: „ובמעט“, ותכוונה: כמעט שאתם נמנעים להראות אלי גם בתלום? — 3 התחפזין לשפוך את מעט דמי לבבי אשר גנבתים מדמעי המעורבים בדם? — 4 אנשים שואלים איתי. — 5 סוסותי שאני הונה ברעי משעשעות אותי בעצמי, גם אם אין רעי לנגד עיני, ובלבדי יש פרדם אשר נטעתי (ר"ל נן הרעות). כנ"ל פ"י הכית. — 6 מל' „גם במדעך מלך אל תקלל“ (ולא כמו שפירשו אחרים מענין מדעים ותכמות). — 7 שאפגענו ואראה את פניו. — 8 ירושלים. — 9 ה' קרא לשמואל שני שיושיע את ישראל כשמואל הרמתי. — 10 שנער (בבל) יושבת בעמק, וספרד (קסטיליה) מקום ר' יהודה) יושבת בהר, והיא צהלה בקולה. — 11 דבי נכסף אדיו כל ימי היותי בספרד, לפגעו ולראותו, כי אעמוד וכו'. — 12 מלאך ה'. — 13 בנוסחאות כתוב „סוחר“, ואני תקנתי „לסוחר“, כדי להשלים היתד. והכוונה היא: כמו שאניות הסוחר סביאות כל טוב, והסוחר בעצמו איננו נהנה מהם, כי לאחרים הם; כן ר' שמואל אעפ"י שעשיר הוא, הוא מהנה מעשרו רק אחרים, והוא בעצמו מבקש לו רק טובות רוחניות.

כי מפני חצייו ידוד ¹מנאל
עד להיות קבוציו כל דוד ונאל ².
כל פעל למענו ³ענות ונאות.
חלק הזמן בין הדנה ומצנה ⁴,
גם נפשו כמו כן דנה ודנה ⁵;
הקברו קרב-עם ככבוד למיאל ⁶,
אך לפני אלהיו יקר בשואל.

חלקו יעזב משכיות לאחר
אך הוא כוד נשמות חיות משחר,
לא יחמד יקר, אך יחמד כבוד אל
להיות יסוד לעולם ויכוד להראל.
יצא על גבול מצרים פיוסף
את נדחי ירושלים לאשת,
אך כל צוררי אפרים ישסף

יו. אל ר' שמואל הנגיד ושלשת בניו.

(נ' תנועות).

ל'יהודים היתה אנה בפלשת קני המנורה ¹!

ולמי החמדה תוחיל?
רק נחל גדלה ומנחיל,
מפניו מכסים ומתחיל
רקח נר וקמירה ¹¹.
דולקני אור פישעם ועזרם ¹²,
נורת הפנינים נזרם,
מדור לדור יעמד נזרם
לא יעבר עליהם מורה ¹³.

יאתה ממשלה ורחב
למנורה בלה ורחב,
לנאון יעקב הנאהב
האוסף ⁸ גדלה ותורה.
הרנינו בני שעשועים
המשוחים להיות רועים ⁹,
ולתפניע בם צועים ¹⁰
האומרים שחי ונעברה.

1 מפני חצייו ידוד (יברת ויונס) כל מתעב עלילה. — 2 עד כי רק אוהבים ורעים (בני ישראל) הם קבוציו, שהוא מקבץ סביבותיו. — 3 מען—הרמוניה, ר"ל כל מעשי ר"ש מלאים הרמוניה, יש בו ענות במקום שצריך, וגם נאווה לבשנצר. — 4 הוא מתלק את זמנו בין תענוגים ובין עשיות המצוות. — 5 למעמים נפשו דוח ולפעמים דוח וענוגה. — 6 שלם. — 7 שלשת קני המנורה, הם ג' בני ר"ש. — 8 המהבר בקרבו תורה וגדולה. — 9 העתידים להיות רועי קהל ישראל. — 10 ואשר בהם נפניע (כמו גש פגע בו!) את הצועים (השונאים) האוסרים וכו'. — 11 מפניו מתחיל וגומר כל איש הרוקח קטורת, ר"ל כל איש החפץ לשור שידי תהלה. — 12 זה נזרם על הניב. — 13 נזרם יעמוד לעד ולא יוסר בתער (מל', ומורה לא יעלה").

ובבן ישבחוהו לאמים
עד מדרך ואני ימים
כי יעמד לנם כל עמים
ולנגיד, ולו הבכורה.
יגדל שם אדני ויקדש
בימיכם, ומלכות תחדש,
וקרנה תשוב למקדש
אלהיה, נאזה שחורה.⁴

התבשר, אכיר הרעים!
כי צלחו בביהד נאיעים
גם עמדו ממך ורעים
ובשדש תהי הנמורה.¹
לשמואל גדלת חנניה²
מהנרת עלי אקסניה,
בניו ישקניה בבניה
אל בית אב וחדר הורה.³

יח. לאחר מאוהביו הנקרא שלמה.

(ח' תנועות).

הוא ונדודו נרשו נומי:
מה לי אחרון מה לי ראשון?⁸
כי הרעב לעני כל
שנה יפריד מעל אישון.

שלום שלום רב לשלמה
יש אל אליו בנהר פישון,⁵
השם לילותי שמרים,⁶
ובמד חלוי דמעי לשון.⁷

גם השבע לעשיר אי-
גנו מניח לו לישון.

1 הבנים יהיו כאביהם. — 2 חנניה הוא שם אביו של ר"ש. — 3 מלי, ואם חדר הורתי. —
4 וכנסת ישראל שנקראה "נאזה ושחורה" (בשה"ש) תשוב למקדש אלהיה. — 5 יש ח' שלום רב לשלמה
בנהר נילוס (פישון), וזה עיר הכתוב "הנני נוטה אליו בנהר שלום". — 6 ע"י פרידתו הוא עושה את
לילותי ללילות-שמורים, כי יפריע שנתי. — 7 דמעי הוא הדשון המודיע את חלוי, את תשוקתי אליו
(כהוצ' "אחיאסף מנוקד דמעי", והוא טעות). — 8 לפי דעתי פירוש הבית הזה והכתובים הבאים אחריו,
כך הוא: המשורר אומר כי ע"י שתי סבות תדר שנתי; "הוא", ר"ל אם יהי רעהו אצלו גם אז לא יישן,
כי הוא חונת רק בו; ו"נדודו" ר"ל ע"י פרידתו ג"כ איננו יכול לישון, ומה לו אם הסכת היא "הוא" או
"נדודו"? כי הן כמו שהרעב (ר"ל הפרידה) איננה מניחה לישון, כן גם השבע (ר"ל אם ישבע חמונתו
בהיותו אצלו) מפריע את השנה. — המליצה "מה לי אחרון מה לי ראשון?" לקוחה מהתלמוד.

יט. משיר לאוהבו בעיר צור.

(ש"ת ויתר נים בדלת, ונ"י ונ"ח בסוגר).

נחלף ולא נכין, קרוֹכְבֵּי־ים¹ אשר
 יחשכו חונים והם יסעו — — —
 שואל: הַנֶּם לְחַיִּי? לאט, אל תזכרה
 הם התמונות שקבר נועו²!
 לו תחנה פנים צבועי³ הוד וכן
 איכה בקדרות הַמֶּן נצבעו! — — —
 שלום עלי צור נחמיה, אשר
 פלכ כחותם את שמם קבעו!
 חונים בחוף הים! הִדְעוּ כִּי כִּבְת־
 עין מבכה אהלם תקעו⁴! — — —

לא הענינם הם אשר נבקעו
 כי אם שֶׁת עיני אשר דמעו!
 אט, שוחרר, פן אש אנחה תשרפם!
 ומנחמי, פן בבכי ימבעו⁵!
 כי יחוו מוקדי קרבי יאמרו:
 איכה נחלים מיקוד נבעו⁶? — — —
 עלי לימים חיב, והנה לקחו
 הנוף והנפש ולא נפרעו⁷! — — —
 ימים חשכונם כי תמידים הם, והם
 מתנהלים בלם ולא יפסעו,

א' יח' ע' סמך יפרדו

או איך ימותו עם קך פנעו⁸?

דעת

אתר לימודי יהדות ורוח

www.daat.ac.il

1 אתם הבאים לבקרני השמרו כגשת אלי, פן תשימו באש אנוחותי, וכן אתם המנחמים אותי וכו'. — 2 לוא ראייתם מוקדי קרבי, אוי התעלאתם איך יוכלו נחלי דמעה לגבוע סמוקדי אש? — 3 הימים (הזמן) נושם כי חוב, וכבר לקחו את גופי ונפשי ועוד לא שולמו (פל' התלמוד "פריעה" — שלום). — 4 כהולכי באניה ביום הנחשבים בעיניהם כחונים ובאמת יסעו, — 5 אם ישאלני איש: הוקנתי? אומר לו: אנא אל תזכר אותן בימים עברו ("הם" — זכר ת' נקבה). — 6 אשר היו לפנים צבועים בהוד והן. — 7 אנשי צור החונים בתוך הים (כי צור היא בתוך הים), הירדו כי הם יושבים בכבת עיני הסבכה, ועיני היא הים הגדול? — 8 איך יוכל לחיות איש (או אנשים) אשר נסרד סמך, וגם איך יוכל למות אחרי אשר זכה לראותך מעם? ("עם" במקום "איש" (או אנשים) מצוי בשירי קדמוניו, והוא סגנון ערבי).

כ. לכבוד נדיב (במצרים).

(ש"ת ויתר, ש"ת ויתר וש"ת).

רַבֵּב עָלַי נָלִים וְנִלְגָלִים עַל בְּמַתִּי אֶרֶץ וְלִוְיָתָן, וַיָּקֻוּ בַּיּוֹסֵף רַחֲמֵי צוּרוֹ יוֹם מִשְׁכָּם זָלָה וּמְדוּתָן.	הַשָּׁר אֲשֶׁר מוֹשְׁכָה אִיתָן, יוֹשֵׁב בְּנֵר־בֵּיתָן וּבֵית חֲתָן,¹ קָבַל שְׁלוֹם עֶבֶד אֲשֶׁר יָרַד לָיִם, וּבֵיתוֹ עִם תְּהוֹם נָתָן.
---	--

לן — וְאֵינוּ מַעֲדָת קָרָח,

קָרָחִי² — וְלֹא עָמַד בְּסוּד דָּתָן.

כא. על מות ר' יצחק אלפסי.

(ש"ת ויתר נ"ם בדלת, ונים ונית בסוגר).

וַיִּכְתְּבוּ תוֹרָה בְּלָחוּת לִקָּד וַצְבִּי כְתָרֶיהָ לָךְ חֲבֹשׁוֹ;⁴	הָרִים בַּיּוֹם³ סִינִי לָךְ רָעֵשׁוּ, כִּי מִלְּאֲכִי הָאֵל לָךְ פָּגִשׁוּ
--	---

לֹא עָצְרוּ כַח נְבוֹנִים לַעֲמֹד
לְוָלִי תְּבוֹנוֹת מִמֶּךָ דָּרְשׁוּ!

כב. משיר על מות ר' משה אבן עזרא.

(נ' תנועות).

עָלַי כּוֹאֵת תְּבוּנָה אֵין לְדִמְעוֹת פּוֹנָה וּבְקָל נֶפֶשׁ דָּאָנָה וּבְקָל לֵבָב מִנְנוֹת⁶.	עָלַי כּוֹאֵת תְּבִקְיָנָה שְׁאֲנָנוֹת⁵, וְתִהְיֶמְנָה, וּמִסְפָּר מֵרֶשֶׁת תְּשֻׁאָנָה וְתִקְרַעְנָה בְּתִנּוֹת.
--	---

1 הנדיב יושב אז, בבית חתן, כי השיר נכתב בזמן קרוב אחרי חתונתו. — ² הנני משורר כבני קרח, אבל לא עמדתי בסוד דתן ואבירם. — ³ בכל הנוסחאות כתוב, ביום סיני, ויותר טוב לגרוס ביום סיני, והכוונה: כמו שביום מתן תורה רעשו כל ההרים (כדרשת תורף על הכתוב, גמה תרצדון הרים) כן רעשו גם לך, יען כי גם כך נתנה התורה, כמו על הר סיני. — ⁴ מל', פארך חבוש עדיך. — ⁵ נשים שאננות. — ⁶ מל', מננת לב (בנוסחאות כתוב, לב, ולסלא מספר התנועות תקנתי, לבב).

על אבדת אדר יקרה,
נשקר — וכל לב שקר
ובת כל עין גמר
ונחשיך אישונות.
ענו בפעלי ידיותיו
ומליצותיו וחדיותיו,
וכתבו את אדותיו
על ספר הקינות.
גביר אורח, אשר פגור
שכן במעצר ומסגור,
ותחת רעים — אגר²
האנחות והיגונות.
על כל ראש תהי קרחה
ובכל חוצות צוקה
והנקה תהי אנקה
ושנים מענות — — —
שטרת גאות ספיר
איך מראשותיו יכר
נישאר מפיר
מקנים ומפנות!

בת אחים ארבעה,
כמו כימה³ נקבעה⁴,
רוח איך נסעה
וננעה בארבע פנות! — — —
נעים ומירות ישאל
והוד הארצות האל⁵
ומחזיק בתורת האל
ומחמדי התבונות.
סתומותיו⁶ מי יבאר?
ודור ערם ישאר;
אחקרו במי יתפאר⁷
בנזים וכל שונות!
גביר העם ובחירו,
אכן בעון דורו
סתם אל את אורו⁸
והשקין עליו ענות — — —
יודע יגונותיו
והמקאר את שנותיו
יכפר גם עונותיו⁹
הגלויות והצפונות — — —

¹ צעקו, בכו, כמו, וענו עליך חידור. — ² אגר — אוסף; ר"ל תחת תכנים אסף רק אכזות ויגון. —
³ אשר היו מאירים כבוכבים (כי לר"ם נורא היו עוד ג' אחים). — ⁴ שנקבעה כביסת. — ⁵ תאלה. —
⁶ יותר נכון להגיה "סתומים", ר"ל מי יבאר עתה דכחים סתומים. — ⁷ כמי יתפאר עתה הדור. —
⁸ בעון הדור לקח ה' את אור הדור (ר"ל את רמב"ע) והשקין על הדור עני. — ⁹ יכפר נא ה' את עונותיו
ע"י מיתתו וצרותיו בחיים.

כנ. על מצבת ר' אברהם.

(יהר וש'ת, יהר וש'ת ויהר ותנועה).

הַפֶּקֶם בּוֹא מֵאֲרֵם תּוֹךְ רִנָּבִים וְלֹא יִדְעוּ רִנָּבִים מֶה בְּתוֹכָם, בְּתוֹכָם שֶׁר וְנִדּוּל תָּם וְיִשָּׁר יֵבֵא הָאֵל וְאִישׁ נִכּוֹן וְחָכָם.	יִדְעוּ הַדְּמֻעוֹת מִי שֶׁבָּכָם וְיִדְעוּ הַלִּבְבוֹת מִי הַפֶּקֶם? יִדְעוּ שֶׁר וְנִדּוּל תָּם וְיִשָּׁר יֵבֵא הָאֵל וְאִישׁ נִכּוֹן וְחָכָם.
--	---

כד. קינה קמנה על מות ר' שלמה אבן פריצול¹.

(המשקל כנ"ל).

אָמַת, לֹא יָדְעָה נִפְשִׁי בְּסִרְם סְפּוֹתוֹ, כִּי יָמוּתוֹן עֵשׂ וְהִלָּל! ⁴	וְשָׁק יִשָּׁר עָלֵי אָרְזוֹ וְהִלָּל ² , אֲשֶׁר קִנָּה לְאֹר שֶׁחַר וְהָא לִיל ³ !
---	--

כה. על מות יהודה אבן עזרא (אחי הרמב"ע)⁵.

(ש'ת ויתד ג'ם בדלת, וב'ם וג' תנועות בסוגר).

פֶּרֶץ תְּמוּל פֶּרֶץ בְּאַרְבַּעַת בְּנֵי עֶזְרָא וְהַמְתִּיק הַבְּכִי מִיָּנִי ⁷ , אֵל הַשְּׁנִימִם הַרְחוּקִים אֶהְיֶה כִּי אֶחְזֶה יָמִים וְנִיפּוֹן וָן ⁸ ; אֲשָׁאֵל בְּעַד יוֹסֵף ⁹ וְיֹאמְרוּ לִי, חֲבֵה ¹⁰ ! וּבְעַד יְהוּדָה יֹאמְרוּ לִי, אָנִי! ¹¹	רָצָה וָמָן כִּי הֶאֱנוּשׁ הִכָּל, וְאֵן נִהְפֶּךְ לְאִזָּר עָלָיו וְהֵנוּ קָן ⁶ ! אֵךְ שֶׁת לִבְבוֹ לִהְרֹג בְּכֵנִי יָקָר וְיִהְיֶה כָל מַחְמָדֵי עֵין. רָצָה וָמָן כִּי הֶאֱנוּשׁ הִכָּל, וְאֵן נִהְפֶּךְ לְאִזָּר עָלָיו וְהֵנוּ קָן ⁶ ! אֵךְ שֶׁת לִבְבוֹ לִהְרֹג בְּכֵנִי יָקָר וְיִהְיֶה כָל מַחְמָדֵי עֵין.
---	--

1 מראשי הסלים של שני הבתים האלה חבר המשורר קינה גדולה על מות רש"ם, וכל בית של הקינה הארוכה מתחיל בתיבה של הקינה הקטנה. — 2 מל' וללה. — 3 והנה לילה. — 4 אכן לא ידעתי, בטרם שנוע ויטח («ספוטרי», מל' «ספו תמרי»), כי ימותו גם הכובבים («היכל בן שחר»). — 5 השיר הזה (ביחוד הבית הראשון) נשתבש בכל נוסחאות הדפוס ואני תקנתיו לפי המשקל, דפ"ר. — 6 כאשר ראח הומן כי האנוש הבל, נהפך עליו לקין, דהרגו (בהוצ' את. הגירסא «אח כי האנוש חבל והומן נהפך» והוא נגד המשקל). — 7 בגלל הצרה הזאת יסתק הבכי מיון, כי היין לא ינעם עתה לחר, — 8 מעי חמו לשני בני עזרא הרחוקים, כראותי כי הומן סניף חרבו וכלי זיינו. — 9 יוסף זה האח שחנך ליהושפט. — 10 הוא עידנו בתים ותוכל לחכות לו.

שירי-ציון והמסע לארץ הקדושה.

א. לירושלים.

(יתד ותנועה ויתד ושית; שית ויתד ושית).

דְּרִשְׁתִּיךָ — ואם¹ מִלְכָּךְ אֵין קָדִי,
וְאִם בְּמָקוֹם
צָרִי גִלְעָדֶךָ נָחַשׁ שָׂרָךְ וְנִם
עָקָרְכִּי;
חֲלָא אֶת אֲבָנֶיךָ אֶרְצָה² וְאֶזְמִן
וְטַעַם רְגִבֶיךָ לִי מִדְּבַשׁ וְעָרָב³!

יִפֶּה נוֹף, מִשׁוֹשׁ תִּבְלִי, מִקְרָה לְמִלְכָּךְ רָב,
לָךְ וְקִסְפָּה נִפְשִׁי מִפְּאֲתֵי מַעְרָב¹.
הִמּוֹן רַחֲמֵי נִכְמֵר, כִּי אֲזַכְּרָה קִדְּם²
כְּבוֹדֶךָ אֲשֶׁר נָלָה, וְנוֹד אֲשֶׁר חָרַב.
וְמִי יִתְּנֵי עַל כִּנְפֵי נְשָׁרִים, עַד
אֲרֹה בְּדַמְעָתִי עֲפָרֶךָ וְיִתְעָרַב³.

ב. לכבוד ארץ-ישראל.

(שית ויתד, תנועה ויתד — שתי פעמים).

אֵיכָה אֲשַׁלֵּם נִדְרֵי וְאֶסְרִי, בְּעוֹד
צִיּוֹן בְּחֶבֶל אֲדוֹם נֹאנִי בְּבִבְלָה
עָרָב¹?

לִבִּי בְּמִזְרַח וְאֶנְכִּי בְּסוֹף מַעְרָב
אֵיךְ אֶטְעָמָה אֶת אֲשֶׁר אִכְלִי, וְאֵיךְ
יִעָרַב²?

וְכָל בְּשִׁיעֵי עוֹב כָּל טוֹב סָפְרָד, כְּמוֹ
יָקָר בְּשִׁיעֵי רֵאוֹת עֲפָרוֹת דְּכִיר נִחְרָב³!

1 ממקום שבתו, מספרד. — 2 ימי קדם. — 3 ועד שיתערב דשעי בעפרך, — 4 אתה אם סלכך וכו', —
5 כמו, כי רצו עבדיך את אבניהם, — 6 נקל בעיני לענף את כל טוב ארץ ספרד, כמו שוקר בעיני
לראות ולחונן עפר מקום המקדש הנחרב.

ג. משיר לאיש אשר כתב לו תוכחה על לכתו לא"י.

(יתד וש"ת, יתד ושית ויתד ותנועה).

היֵש לָנוּ בְּמוֹרָחַ אוֹ בְּמַעְרָב
מְקוֹם תְּקוּהָ, נְהִי עָלֵינוּ בְּמוֹתָיִם⁵ —
רְאֵה נָא גַם רְאֵה דוּדֵי וְהִבֵּן
וְסוּר מִמוֹקְשִׁים צְנִים וּפְחִים⁶,
וְאַל תִּשְׁאַדֵּךְ חֲכַמַת יְנִית
אֲשֶׁר אֵין לָהּ פְּרִי כִּי אִם פְּרָחִים⁷ —
שְׁמַע דְּבָרִי נְבוֹנִיָּה נְכָדִים
בְּנִינִים עַל יְסִיד תְּהוֹ וּמוֹתָיִם⁸,
וְתִשׁוּב לָךְ בְּלֵב רִיקָם וְנַעוּר
וּפֶה מְלֹא כָרֵב שִׁינִים וְשִׁיחִים⁹,
וְלִמָּה זֶה אֲבַקֵּשׁ לִי אֲרָחוֹת
עֲקֻלְקֻלוֹת, וְאָעֻב אִם אֲרָחִים¹⁰ ?

--- פְּגַשְׁתָּנִי בְּמִדְבָּרִים עֲרָבִים
בְּתוֹכָם אֲרָבִים נוֹשְׂאֵי שְׁלָחִים¹,
דְּבָרִים אֲרָבוּ תוֹכָם דְּבָרִים
וְתוֹךְ יַעֲרַת דְּבֶשׁ קוֹצִים בְּסִיחִים;
וְאִם כִּי לֹא שְׁלוֹם שְׁלָם יִבְקֵשׁ
בְּעוֹדָה מְלֵאָה עוֹרִים וּפְסָחִים²,
לְמַעַן בֵּית אֱלֹהֵינוּ נִבְקֵשׁ
שְׁלוֹמָהּ, אוֹ בְּעַד רָעִים וְאַחִים³ —
הַטּוֹב שֶׁיְהִי מֵתִים וְכוּרִים
וְהָאָרֶץ וְהַלְחָחוֹת שְׂכוּחִים⁴ ?
נִשְׁחַר אֶת מְקוֹם שַׁחַת וְרָמָה
נִנְשַׁם אֶת מְקוֹר חַיִּי נִצָּחִים⁵ ? ---

ד. על הים.

עָדִי כִי לֹא נִשְׁשַׁחֲנִי לְנִשְׁק
בְּנִי בֵּיתִי וְאֶת רַעֲשֵׁי וְאַחֵי¹¹;
וְלֹא אֲבַקֵּה עָלֵי פְרָדִם נִמְעָתָיו
וְהַשְׁקִיתָיו וְהַצְלִיחוֹ אֲמָתָיו¹²,

א.
(חמשקל כנ"ל).
הַצִּיקְתָּנִי תִשְׁקָתִי לְאֵל חַי
לְשַׁחַר אֶת מְקוֹם בְּקָאוֹת מְשִׁיחִי.

¹ הנה באת לקראתי בדברים ערבים ומתוקים, אבל בתוכם אורבים נושאי חרבות (שלח-חרב). —
² ודו גם יונת (כדבריד) שאין ראוי עתה לדרוש שרם ירושלים (שלם) בהיותה ביד זרים (פסחים
ועורים" רומן לשמואל ב', ה). — ³ בכל זאת ראוי לדרוש שלומה בגלל בית המקדש ובגלל אחינו
היושבים בתוכה. — ⁴ הנה מנהג הוא לבקר קברות המתים האהובים, והיתכן כי לא נבקר את מקום הארון
וכו'. — ⁵ אשר נחיה במוחים עליו. — ⁶ הוא יועץ את כותב הסכת לסור מהחכמה היונית המביאה אותו
לדידו דעות נפסדות. — ⁷ לה יש רק פרחים (בליטשהען). הנותנים הנה בעיני כל, אבל פרו נצב וקים
אין דה. — ⁸ גם הפלסופים בעצמם נבוכים כי דבריהם בנויים על תוהו ומוחים טיח תפל. — ⁹ וכאשר
תעוין בדבריהם תשוב ריקם בלעומת שבאות, ורק בדיואליקטיקא יהי פיד מלא. — ¹⁰ דרך התורה והאמונה,
שהיא אם לכל הדרכים. — ¹¹ תשוקתי ללכת לאה"ק גדלה כזה עד כי לא נתנה לי להפריד מבני ביתי, —
¹² "המדרש" זה בית מדרשו שבו למד תורה לבחוריו.

ב.

(שית ויתר, שית ויתר ושית).

קראו עלי כנות ומשפחות

שלום, ועל אחים ועל אחות.

מאת אסיר תקנה אשר נקנה

לכם, ושם רוחו כנר רוחות⁵;

דחוי ביד מערב ליד מזרח,

זה יעבר לנחות, וזה — לנחות⁶;

בינו ובין מות פשע, אך

בינו ובינו מעבה לוחות⁷;

קבור בתינו בארון-עץ, לא

תקקע, ולא ארבע, אבל פחות⁸;

יושב ואין לעמד עלי רגליו.

שוכב ואין רגליו משלחות⁹;

חולה וקרא מפני גנים

גם מפני לסמים ומרוחות¹⁰.

חבל ומלח, כל בני פרחה,

הם הפגנים שם והפחות¹¹;

לא לחכמים שם וגם לא חן

ליודעים, רק יודעים לשחות¹².

ולא אנוכר יהודה ועוראל

שני פרחי-יקר מבחר פרחי¹

ואת יצחק אשר כנן חשבתיו.

יבול שמשי וטוב נרש ירחי;

וכמעט אשכחה בית התפלה

אשר היו במדרשו מנוחי.

ואשכח תענוגי שבתתי

והדרת מועדי וכבוד פסחי — — —

המירותי בצל שיחים הדרי

ובמסוכת סבך הקן בריחי² — — —

והדלתי הלוך על כף ועל אף³

ונתתי בלב ימים אדחי,

עדי אמצא הדם רגלי אלהי

ושמה אשכבה גפשי ושיחי — — —

ואפירים במי ירדן נדדי

ואצמיח בשלח שליחי⁴ — — —

אתלל את שמו מדי חיותי

ואדנו עדי גצח נצחי.

1 יהודה, עוראל ויצחק (הנוכר להלן) היו כנראה בחירי תלמידיו. — 2 התלפתי את ביתי במסוכת סבך האניה. — 3 ברגלי, והוא כסוי ערבי. — 4 מלי, "שלחך פרדס רטונים". — 5 המשורר אומר בברכו בשלום את משפחתי וכו' מאת אסיר תקוה אשר הקנה (סבר) א"ע לים, ואשר תפקיד רוחו ונפשו ביד רוחות הים, כי ברוחות תלואים חיוו. — 6 הנהו דחוי כיד רוח מערבי אל רוח מזרחי, ולהיפך; רוח מערבי ינחנו למתו חפצו ("לנחות"), ורוח מזרחי ידחני וירתיקוה במשחרו ("לדחות"). — 7 השעור הוא: בינו ובינו אך מעבה לוחות. ר"ד רק לוחות הדפנים של הספינה מבדילים בינו ובין המות. — 8 מקום שבתו בארון העץ (ר"ל הספינה) איננו בקרקע. ואיננו מחויק ארבע אפנות כי אם פחות מזה. — 9 אין לו מקום לפשוט את רגליו. — 10 לסמים" מלה תלמודית (שמקורה בלשון וון) ופירושה גולנים וגנבים; "ומרוחות" כנראה הכונה על מויקים ושדים. — 11 בפגינת רק המלחים והתובלים, אפססוף של צעירים, הם השורים והאדונים, — 12 רק היודעים לשחות גים לתם שם וכן בפגינה ולא לחכמים.

וְאֵין אָדָם וְאֵין הֵיָה וְאֵין עוֹף!
 הֶסֶף⁷ הַכֹּל וְשָׁכְנוּ מִשְׁצִבָּה?
 וּבִרְאוּת⁸ הָרָר וְשׁוֹחָה — לִי מִנִּיחָה,
 וְאַרְצָה הַעֲרָבָה — לִי עֲרָבָה.
 וְאַשְׁנִית לְכָל עֶבֶר וְאֵין כָּל
 אָקֶל מִיָּם וְשָׁמַיִם וְתִבְהָ⁹,
 וְלוֹחֵן בְּהִרְתִּיחוֹ מִגְּזוּלָה
 וְאַחֲשָׁב כִּי תַחֲוֹם יִחְשָׁב לְשִׁיבָה¹⁰.

וְלֹכ הַיָּם יִכְחַשׁ בְּאַנְיָה
 כָּאֵלוֹ הָיָא בְּיַד הַיָּם נִגְבָּה¹¹.
 וְיָם יִזְעַק, וְנַפְשִׁי תַעֲלוֹ¹², כִּי
 אֲלִי מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵיךָ חֲרָבָה!

ה.

(המשקל כנ"ל).

לֶךְ נַפְשִׁי, בְּמוֹתָה אוֹ חֲרָבָה,
 לֶךְ מִשְׁתַּחֲוֶה תָמִיד וּמוֹדָה¹³!
 בְּךָ אֶשְׁמַח בְּעֵת אָנֹכִי וְאֶנִּיד
 וְלֶךְ אוֹדָה בְּכָל גִּיעָה וְנִידָה — — —
 וְעֵת תַּהוֹם תַּהוֹם תִּתְחַיֵּי וְהִנֵּהם
 כָּאֵלוֹ מִקְרָבִי הָיָא לְמַדָּה¹⁴ — — —

וְתַעֲצָבוּ רִנֵּעַ לְוֹאֵת פָּנִי
 אֵיךְ יַעֲלוּ הַלֵּב וְהַמַּחְוֹת¹,
 עַד אֶשְׁפָּכָה נַפְשִׁי בְּחִיק הָאֵל
 נִבַּח מְקוֹם אֲרוֹן וּמוֹנָחוֹת,
 אֲנַמֵּל לְאֵל נוֹמֵל לַחַיִּים
 מוֹבוֹת, בְּמוֹב שִׁירוֹת וְהַשְׁקָחוֹת²!

ג.

יִתְד וְשִׁית, יִתְד וְשִׁית וְיִתְד וְהַנֶּעֱהָ.
 אֱלֹהֵי! אֵל תִּשְׁפֹּר מִשְׁבְּרֵי יָם
 וְאֵל תִּאֲמַר לְצוּלֹת יָם: חֲרָבִי!
 עַדִּי אוֹדָה חֲסִידֶיךָ, וְאוֹדָה
 לְגִלֵּי יָם וְרוּחַ מִעֲרָבִי³;
 יִקְרָבוּ מְקוֹם עַל אֲהֻבְתֶּךָ
 וּמַעֲלֵי יִסְרוֹן עַל עֲרָבִי⁴.
 וְאֵיךְ לֹא יִתְנוּ⁵ לִי מִשְׁאָלוֹתִי —
 וּבְךָ אֶבְטַח וְאַתָּה הוּא עֲרָבִי!

ד.

(המשקל כנ"ל).

הִבָּא מִבּוֹל וְשֵׁם תִּבֵּל חֲרָבָה⁶?
 וְאֵין לְרִאוּת פָּנִי אֶרֶץ חֲרָבָה

1 מל', 'במחנות הכמסה', ר"ל קרב הלב והכליות. — 2 כאשר אבוא ירושלימה אגמול בשירים ובתשבות
 ל'. הגמול טובות לחיבים, ר"ל לאנשים חוטאים שאינם ראויים לחסדיו. — 3 הוא מתפלל דה' שלא יתהלל הרוח
 מערבו המביא אותו למחוז חפצו, ושלא יתהלל הגלים המעבירים את הספינה במהרה. — 4 הגלים והרוח יקרבו
 את המקום אשר שם 'עוד אהבת ה' (ר"ל אה"ק) ויוציאוהו מתחת עול הערבים. — 5 בנוסחאות כתוב, 'יתמו',
 ולי נראה להניח, 'יתנו'. ר"ל איך לא יתנו לי הגלים והרוח את שאלתי, והן אתה ה' ערב לי (מל' ערבון). —
 6 המשורר כעברו בים מתאר את השממה והריקניות אשר סביבו, והוא אומר כסתפלא, 'הבא מבול והחריב את
 העולם? כי אין לראות וכו'. — 7 מל', 'שאו תמו'. — 8 ובראותי אפילו שותה או מדבר יגעם לי. — 9 'תבה' וו
 האניה. — 10 איוב מ"א, כ"ג-כ"ד. — 11 לב הים מסתיר את הספינה מהעין, כנגב המסתיר הגנבה וכחש בה. — 12 מה
 יפה ההקבלה: ויום יועץ-ונפשי תעלו! — 13 לך ה' משתחוה ומודה נפשי תמיד, בין שחיה במותה ובין
 חרדה. — 14 וגם אודה לך בעת צרה, כשהים הומה כאלו לכר מקרבי (כי גם סעי וקרבי יתמו מפחד).

והחיות בקרפם לאניות

ותנינים מצפים לסעדה¹ — — —

ואלו אחסר מאכל ומשתה

נעים שמך בפי אשים לצידה,

ולא אדאג עלי קנין וקנין

ולא על הון ולא על כל אברה — — —

ונקל זאת לנגד אהבתך²

עדי אבא שעריך בתודה — — —

ואתן את קבורתי בארצך

למען תהיה לי שם לעדה!

ו.

(המשקל כנ"ל).

התרדף נערות אחר חמשים,

וימיה להתעופף חמשים³!

ותכרח מעבודת האלהים

והתסוף אל עבודת האנשים? — — —

ולא אמרה לה עוד נפשך הון⁴

ותאונה תכפר לחדשים.

נמה מעל עצתה אל עצת אל

וסור מעל חמשת הרנשים⁵

והתבצח ליצחק ביתר

ימותיך אשר אצים וחשים⁶ — — —

הנה לעשות רצונו עו בנמר

וקל בצדי וגבור כלשים⁷.

ואל ימוט בלב ימים לבדך

והרים תהנה ממים ומשים⁸,

ומלחים ידיהם במלחים

וחכמי החרשים מחרישים⁹,

שמחים הלכים נכח פניהם,

ושבים אל אחוריהם ובושים¹⁰;

ואקנינם לפניה למנוס¹¹

ואין מקרח לה כי אם יקושים;

וימוטו וינמו קלעים¹²

וינועו וינועו קרשים¹³,

ויד רוח מצחקת במים

בנושאי העמרים בדושים,

ופעם תעשה מהם נגנות

ופעם תעשה מהם נדישים¹⁴;

בקשת התנבזרם דמו אריות,

ועת החלשם דמו נחשים¹⁵,

וראשונים דלקום אחרונים¹⁶

בצפזפונים ואין להם לחשים;

1 החיות אשר בים מתרופות ומעיוות לבוא אל הספינה, לרדוף אחריה למצוא טרף; כ"א, בהדפס. — 2 כל אשר עזבתי בקיני לנגד אהבת ה'. — 3 המשורר אומר לנפשו: העוד תרדוף אחרי הנער וכבר עברו דך המשים שנה וימי חייך נכונים (חמשים) להתעופף כליל. — 4 די, מלי, ארבע לא אמרו חוץ. — 5 החושים, כי החושים הם מעוררים את התאוות. — 6 שובה לאלהים בשארית יסוד המטהרים לחלוף. — 7 נש; אריות. — 8 אל יחד לבך בלב ים בראותך כי הרים יסומו וימושו. — 9 ואל תחרד בראותך כי ירי המלחים רפות וחלשות ככלואי סכבות ומלחים. — 10 בעת שהרוח מוליך את האניה לסחון הצפם (נכח פניהם) אז שמחים המלחים, ובעת שהרוח דוחפה לאחור הם בושים ואבלים. — 11 רק האקנינם למנוס לך. — 12 מפרשי האנית. — 13 הדפנות של האנית. — 14 הרוח כאלו תצחק במים, כמנהג נושאי העמרים בשדה: פעם תעש הרוח את המים כגורן (מקום חלק ומישור) ופעם כנדיש (ערמת עפרים). — 15 כאשר יתנבזרו הגלים הם דומים לאריות, וכאשר יתלשו ידמו לנחשים. — 16 הגלים הראשונים נרדפים מהבאים אחריהם, דלקום מלי, כי דלקת אחרי.

וכוכבים בלב הים נכבים
 כגרים ממעניהם נרושים⁹;
 וכדמותם בצלמם יעלו¹⁰ אור
 בלב הים, בלהבות ואשים.
 פני מים ושמים עדיוֹם
 עד־ליל מטהרים למושים¹¹.
 וים דומה לרקיע בעינו¹²,
 שניהם אז שני ימים חבושים¹³,
 ובינותם לכבי ים שלישי
 בשוא גלי שקחי התקשים¹⁴!

ז. לרוח מערבי.

(שית ויתד גים בדלת, ובסוגר בים וג' חנועות).
 זה רוחך, צד מערב, רקוח!
 הנך בנפיו והתפוח¹⁵;
 מאיצרות הרקלים מוצאך
 כי אינך מאיצרות הרוח¹⁶.

נאי אדיר בקט יפל באדיר¹
 והתנן והנם נחלשים;
 והסבה וקניה נכבים
 בתחתים שנים בשלשים²;
 ומשכי החקלים בחקלים³
 ונשים ואנשים גאנשים⁴;
 ורוח חבלה מחבלתם
 וקצו הנזיות בנפשים — — —
 ונשל חול בנב הים בתכן
 ובנולי אדנים בתששים⁵.
 ועם יתפללו כל איש לקדשו
 ואף פונה לקדש הקדשים — — —
 ורנע ישחקו גלים, וידמו
 עדרים על פני ארץ נמושים⁶;
 והליל כבא שמש במעלות
 אבא מרום ועליו שר תמשים⁷,
 כבושית משבצות וקב לבושה
 ובתבלת במלאת נבישים⁸;

1 צי אדיר יפול כרנע ע"י הרוח הסוגר ("אדיר"). — 2 כל יציעי חאניה, היציע התחתונה, השניה והשלישית. — 3 "חבלים" השני מל', "צורים וחבלים". — 4 מתיאשים (מל' "ויאנשים"). — 5 ואם יעמיסו נטל חול עד גב האניה כדי להתזקק בשווי המשקל וכן מסמרי הברזל של הקרשים, כתכן וחשש לנגד סערת הים. — 6 כאשר ישחקו הגלים או דמיונם בעדרים הנמושים על פני השדה. — 7 "שר חסשים" זה הירח המושל כלילה אחרי שבאה השמש. זה שר הצבא הראש. — 8 הלילה עם הכוכבים אשר ברקיע, דומה לכבושית אשר משבצות וקב לבושה, והיא עטופה תכלת (הרקיע) במלואת אבני נביש. — 9 הכונה על דמות הכוכבים הנשקפים מתוך מי הים; ותמונת הלילה על פני הים, המתוארת בסוף השיר הוה, היא נפלאה ונהדרה עד מאד, מאין כמות! — 10 כן גיל דהניה במקום "יעשו" שבכל הנוסחאות. — 11 בנוסחאות הרפוס כתוב "ושמים עדי ים עדי די", ואין לנוסח זה כל באור נכון. ואולם לפי הגהה זו יעלה יפה רעיון הבית: כל היום וכד הלילה פני המים והשמים סמוהרים ולמושים. — 12 כצבעו. — 13 שניהם (הים והרקיע) חבושים וקשורים יחד. — 14 ולבי הוא ים שלישי בין השמים ובין הים, בהתנשא רוחי בשירים חדשים. — 15 רוח מערבי היה מביאו למחזו חפצו, לכן הוא פונה אליו ומשבחו: זה רוחך נותן רוח טוב כאלו הוא רכות, וכאלו גרדים ותפוחים בכנפיו (השוא השני של "הגרד" הוא יתר דמלה הסמוכה). — 16 כי אינך מאיצרות הרוח חפשו.

בְּנִפְי דְרֹר תִּנְיָ, וְתִמְרָא לִי דְרֹר,
וְכִמְר דְרֹר מִן הַצֹּרֹר לְקוּחַ.
מָה נִקְסְמוּ לָךְ עִם² אֲשֶׁר בְּגִלְלָהּ
רָקְכוּ בְּנֵי הָיִם עָלֶי נֵב לוח³!
אַל נָא תִרְפָּה יָדְךָ מִן הָאֲנִי
כִּי יִתְנֶה הַיּוֹם וְכִי יָפוּחַ!⁴
וְרָקַע תִּהְיוּ וְרָקַע לִבְבִי יָמִים, וְנָע
אֶל הַרְבֵּי קֹדֶשׁ וְשֵׁם תִּנּוּחַ⁵,
וְנָעַר בְּקִדְדִים⁶ הַמִּסְעָר יָם, עֲדִי
יָשִׁים לִבִּי הָיִם כְּסִיר נָפוּחַ.
מָה יַעֲשֶׂה אֲסוּר בְּיַד הַצֹּרֹר, אֲשֶׁר
פָּעַם יְהִי עֲצוּר, וְעַתָּה שְׁלוּחַ⁷?
אֵךְ סוּד שְׁאֵלָתִי בְּיַד מָרוֹם, וְהוּא
יֹוצֵר מָרוֹם-הָרִים וּבּוֹרָא רוּחַ!

ח.

(יחד ותנועה, יחד ותנועה).

הַיּוֹכֵל בְּנָרִים

הַיּוֹתֵם חֲדָרִים

לְלִבּוֹת קִשְׁרִים
בְּבִנְיָ נִשְׁרִים⁸?
לְאִישׁ קֶזֶן בְּחִיּוֹ,
וְכָל מֵאֲנִיו
לְגִלְלָהּ לְחִיּוֹ
בְּמִכְתָּר עֲפָרִים⁹.
וְפָחַד וְחָרַד
וְדָמְעוּ בְּמוֹרָד
לְהַשְׁלִיךְ סָפָר
וְלַחֲרוֹר עֲבָרִים.
וְלִרְכּוֹב אֲנִיוֹת
וְלִדְרֹךְ בְּצִיּוֹת
מִעֲנֹנוֹת אֲרִיוֹת
וְהַרְבֵּי נִמְרִים.
וְנָעַר בְּדוֹדִים¹⁰
וְכִתַּר נְדוּדִים
וְנָמַשׁ חֲדָרִים
וְשָׁכַן חֲדָרִים.
וּמִצָּאָה בְּעִיּוֹ
וְאֶבֶי יַעֲרִים

1 אתה מנפנף כנפיד כצפור דרור ותביאני למקום החופש (לא"י) ויחדך כמור דרור (הצורר) מל, צורר המור). — 2 אנשים או איש. — 3 הספינה העשויה מלוחות עץ. — 4 הוא מבקש מאת רוח מערבי לבל יתהל לא ביום ולא בלילה (עוד שיפוח היום). — 5 רק בהביאך אותי לאי תוכל לנות. — 6 רות מורתי המפריע את מהלך האניה — 7 פתאם כמו יוכר המשורר כי גם הרוח הוא רק אסור ביד הקב"ה, לכן הוא אומר לנפשו: למה זה אתחנן אל הרוח? הן גם הוא הלא אסור ביד הצור, הוא האלהים, וכחומר ביד היוצר הוא בידו, ופעם יהיה עצור ופעם שלוח לחפשי. לכן טוב לי לערוך תפילתי לה' כי הוא יוצר הרים ובורא רות (כנ"ל פירושו של סוף השיר הזה). — 8 בשיר הזה יבאר המשורר מדוע עוב את ארץ ספרד היפה וכל חסרונותיה ויעבור ארצות ימים. והוא אומר: איך יוכלו פגרים (ר"ל תענוגות הגוף) להיות חדרים ללבות המתנשאים למערה כאלו הם קשורים בכנפי נשרים? — 9 ואני קצתי בחיי הבל, וכל חפצי לנשק את אדמת הקדש שהיא מבתר עפרים (לגלל דחיו—דנשק). — 10 הוא נער בידיו אשר נסו לפתוחו להשאר בספרד.

כחן הבתולות

בעיני נערים.

וחשב יענים

לשרים ונננים.

ושאנת בפירים

שריקות עדרים.

ושם שעשועיו

במוקדי צלעיו

ופלגי דמעי

כפלגי יאורים.¹

ונעל גבעות

ונרד בקעות

לדקים שבועות

ושלם נדרים.²

ויסע ויצען

ויעבר בצען

לארץ כנען

למבחר הדרים.

ותקחות מריכו

חליפות סביכו

וישמע ויחריש

כלא איש דברים.³

וכמה יריכם?

וכמה ישיכם?

ומה יעציתם?

והמה שכורים⁴

ואיך אשרוהו

בעבודות מלכים,

אשר הוא בעיניו

עבודת אשרים⁵!

הטוב כי יאשר

אנוש טוב וישר

כצפור מקשר

ביד הצעירים⁶?

וכל רעיוני

חרדים לסיני,

ולבי ועיני

להר העקרים. — — —

וסוף מחשבותי

היות משקבותי⁷

בקברות אבותי

ובקשרות טהורים.

עלי הספינה!

ודרשי מדינה

אשר לשכינה

בתוכה הדרים.⁸

וחושי בעופף

וידראל תניפף

1 זה היה הענוני כאשר יקד לבי בקרבי ובשעבי דמעות. — 2 למען הקים את השבועה והנדר אשר נדר לעלות לא"י. — 3 והתוכחות שהוכיחותו חליפות, חדשות לבקרים, ישמע ויחריש וכו'. — 4 אך לשוא יריב עמם ויענה על תובתם, אחרי שהם שכורים מיון תענוגות עוה"ז. — 5 רעיו חשבו אותו דמאשר אם יהי עבד, לגדולים, אך בעיניו נחשב זה לעבודת אשרים. — 6 כי איך יהיה מאשר איש ישר אם הוא כצפור בידי חילדים? — 7 שיהיו משכבותי. — 8 אשר בה מקום לשכינה.

וְקָשְׁרִי כְּנָסֵד

בְּכִנְפֵי שְׁחָרִים ¹.

לְנָדִים וְנָשִׁים

בְּרוּחַ קָלְעִים :

וּלְבוֹת קְרוּעִים

לְאַלְתָּ גִּזְרִים ²---

מ. מִשִּׁיר יָם כֹּעֶר.

(ר' הנו. וח.)

--- דָּמוּ נָלִים

בְּרוּחַ גִּלְגָּלִים

וְעִבִּים וְקָלִים ³

עַל פְּנֵי הַיָּם.

כְּדָרוּ שְׁמִי

וְהִקְמְרוּ מִיָּמִי

וְנָלוּ תְהוֹמִי

וְנִשְׁאָו דָּכָיִם.

יִכִּיר יִרְתִּים

וְגֹל יִצְרִים

וְאֵין מִשְׁבִּים

לְהִמּוֹן קָשִׁים.

וְרָפוּ חֲזָקִים

וְנִחַלְקוּ אִפִּיקִים:

חֲצִיִּם עֲמָקִים

וְהָרִים חֲצִיִּם ⁴.

וְהָאֵנִי חוֹלָה

יִוְרְדָה וְעוֹלָה

וְעַן תּוֹלָה

לְחֹבְלִים אֵיִם ⁵.

וּלְבִי מִחֶשֶׁה,

אֶקְוֶה לְמִמְשָׁה ⁶

כְּעַל יַד מִשָּׁה

אֶהְרֶן וּמִרְיָם.

אֶקְרָא אֲדָנִי

וְאֶקְרָא עֲוִנִי

פֶּן תַּחֲנוּנִי

יִהְיֶה טָרַח ⁷.

יָיִם מִתְרוֹצֵץ

וְקָדִים יִפּוֹצֵץ

אֲרִזִּים. וְיִפֹּץ

רוּחַ קִצְפוֹ ⁸.

שָׁהָה קִרְנָם

וְנִבְהַל סִרְנָם ⁹

וְנִלְאָה תִרְנָם

לְפָרוֹשׁ בְּנִפְיוֹ.

יִרְתַּח ¹⁰ בְּלִי אֵשׁ.

וּלֵב מִתִּיאֵשׁ

1 שחר. — 2 הוא מבקש מאת הספינה תש ואת בשביל הנדים ונעים וכו'. — 3 הגלים הומים ברוץ גלגלי האניה על פני הים במהירות ויש מהם שהם עכים, כלומר, גלים כבדים וגדולים, ויש שהם קלים וקטנים. — 4 עיי' הגלים נראים המים כאלו חצים עמקים וחצים הרים. — 5 האניה כמו תשא עין אל החובלים שיושעוה. — 6 מל' ימשגני סמים רבים. — 7 בעת שאתפלל לה' אירא מעונותי, פן לא תקובל תפילתי סגני עונותי. — 8 הרוח יפיץ קצפו ועברתו ("עיד" המץ עברת אפך"). — 9 שר האניה, ר"ל רב החובל (מל' סרגי פלשתים). — 10 הים.

וקול בן אִמִּי
לך אֶקְרִיבָה --

והַעֲנִים
לֹאֵל שָׁמַיִם
נֹחֵן בָּסִים
עֵדִים נְתִיבָה!

חֵם אֲדַמְתּוּ
מַחֲמָתוּ
וּמִנְשָׁמָתוּ
יִתֵּן קֶרֶחַ.

הַשִּׁיב חֲמָתוּ
מִבֶּן אִמָּתוּ
וְאֵת נִשְׁמָתוּ
מִשְׁאֹל קֶרֶחַ.
וְרָצוּ מְרֻמֹּתַי
לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹמֹת
בֵּין הַתְּהוֹמֹת
וְאֵין קוֹל חֲרָדָה.

וּמִיָּמִי קִנְיָה
הַפֶּךְ לַחֲמָאָה¹⁰
וּסְרָה יִרְאָה
וְנִסָּה קִפְרָה.

וְשָׁמְעוּ עֲנוּמִים
לְמִלְאֵךְ רַחֲמִים

בְּעֵת הַתְּבַאֵשׁ
בְּמִשּׁוֹם מִנִּיקוֹי.

דְּלִים מוֹשְׁלִיִּי
וְנִרְפִים מוֹבְלִי
וּבְעָרִים חֲבִלִי
וְעֲדָרִים צוֹפִי.

וְהֶאֱנִי כְשֶׁבֹר
יִתְעַשֶׂה וְיִחְבֶּרֶג
בְּלִי הוֹן יִמְבֹר
שׁוֹכֵנִי כְתָפִי.

וְזֶה לְדָתְךָ
בְּשֵׁר יָם אֵיתָן
יִקְדִּישׁ בְּחֵתְךָ
לְמִשְׁתָּה אֶסּוּפִי¹

וְיָד אֶקְנֹס
תֵּאֲדָב לְכֹנֵס
וְאֶבֶד מְנוֹס
וְאִפֶּם מִבְּרָחִי

דְּלִי עֵינִי
נִגְדָה אֲדִנִּי
וְאֵת תַּחֲנִנִי
שִׁי אֲשִׁיכָה.

אֲחֲרָד לַעֲתִי
וְאֲרִנֵּי תַחֲתִי

1 בעת שהתבאש מניף המשום במשום (פלי "נבאש ישראל בשלשתיים"), — 2 של האניה. —
3 האניה כשחזקה ולועגת ליושביה ("יתעתע" כמו "והייתי בעיניו כמתעתע", "ויהכור" כמו "לא חבושו
תהכרו לוי בעינין לעג"). — 4 קרואיו. — 5 יד הים אוהבת לכנוס ולבלוע. — 6 בתשלח יונה בן אבתי
כמעט הדגה בסצולות ים. — 7 ואת עיני אשא לאלהים הנותן וכו'. — 8 ה' המביא חוס והנותן
קרח. — 9 אלהים אשר במרום. — 10 חלקים כחמאה.

דמיתה אניה
תשמע שניה
מזמור לתודה:
צאי בתאמוני
מאפל עני
כי כבוד אדני
עליך ורחו!

מן המרומים
קול הצעדה.¹
ככה יבשר
עם קץ במאמר
יור צר ומוסר
עליו כבדה.²
וסערה עניה³

ה. בדמומה. שיר לכבוד ר' נתן החבר.

(יתד ושית, יתד ושית ויתד ותנועה).

ולב יפתה וישבח את וקניו
ניזכר עוד ילדים או ילדות⁹ —
והקמות¹⁰ ידקרקות אדמות
ולקקמות מלכשות בגדות;
ורוח ים תניפמו, ונראו
כמו משתחוות אל אל ומזרות:
כהשתחוות אחרימיכר ליד שר¹¹
אשר כל דברות פיהו נגידות —
גזיר אחיו, אשר שיקיו שלחיו¹².
כלפידות ושלחבת פלדות —

הפשט הזמן בגדי חרדות
ולבש את בגדיו החמדות⁴
ולבשה האדמה שש ורקמה
ועשתה משבצות והב רפידות⁵.
וכל מורע יאור תשבק, באלו
נאות נשן בחשן הם אפדות⁶; —
ושדה על שפת היאור ושדות
צבאות הן, אבל שהן כבדות⁷:
ידיהן כבדו מן הצמידים
וצרו צעדיהן בצעדות⁸.

1 העגומים (מל', עגמה נפשי) שמעו ממרומים קול הצעדה של מלאך רחמים (רובו לישועת דוד, שמואל ב', ה' כ"ד). — 2 כן הבוא נא בשורת ישועה לעם ישראל אשר קץ בחייו במאמר הגלות, ואשר כבדה עליו יר צר ויסורים. — 3 כנסת ישראל. — 4 המשורר מצייר כאלו מצרים נן עדן מפני שר' נתן יושב בקרבה. — 5 כמו "רפידתו זהב". — 6 כל השדות על שפת היאור (נילוס) נראים כמשובצים, וכמו היתה מצרים אזורה בחושן (ר"ל באבנים היקרות שבו). — 7 על שפת היאור נשים יפות כצבאות השדה, אלא שאינן קלות כצבי כי אם כבדות, כי ידיהן כבדו וכו'. — 8 טבעות לעדי רגלי נשים (כמו "הפארים והצעדות", ישע' ג'). — 9 למראה ההדר הזה יפתה גם לב הוקן (תמשורר שכבר זקן בעת ההיא). וידמה כי שבו לו ימי עלומיו. — 10 קמה, תבואה המחוברה לקרקע. — 11 הקמות והשכלים נראות כמשתחוות, כמו שישתחוה כל בעל מוסר לר' נתן, וכאן הוא מתחיל לספר בשכחיו. — 12 אשר דבריו חדו כחרבות.

ענודך ענק השיר, ולא בן
אכל הן בענק שמך ענודות.¹
ואם אמעל בשיד קדשי אדני
אשר לשמו תהלותי פקודות.²
והקדשמים והבדלותים ושמתי
מקראת לאל יחיד יחידות: —
והתרמים לעת כזאת לקניו
ולמודי, להשפחות וחודות.³
והוא רחום ולו נאה לכפר,
ואודה לו ולו נאה להודות:

אבקש לעבד נהרי שבחיו
ואמצא מעבדות הניב לכודות.¹
ואבא ירכתי מקרא ומדרך
ואמצאם מהפשות.² שדודות;
וארדך אחרי דבר מחדש
ברדך אחרי שיות אבדות:
שבא מרעיוני נפלה כם.³
ולא השאיר לבלעדיו שרירות — — —
קחה שירות, קחה ומרת ומירות.⁴
אשר מפעלך למדות:

ו. ממצרים. לכבוד ר' אהרן אלמאני.

(המשקל כנל).

בתולות למדו מבית בתואל.¹⁰
קדשת מזהרת לבות וגופות,
אכל כי משכו קשת לתקם.¹¹
והרנו איש והן נבות וקפות:

פי קול, קדמו כנור לפות
ושירים אחרי נגנים חליפות.⁸
נלמות לעלמות נעלמות
ונשקפות בעד אשנב וצופות.⁹

1 מליצה נפרזה בסגנון הרמב"ע. והכוונה: באמרי לדרוש בשבחיו, ואמצא והנה הכל כבר נאמר. —
2 מלי, איך נחששו עשוי. — 3 נדוד, מענין, ותפול שבא ותתקם. ור"ל נדוד מרעיוני ר' נתן נטל עד
החדשים ולקחם לו. — 4 סבחר השירים (כמו, מוסרת הארץ). — 5 שירותי אומרות לענוד אותך ענק
שיר, אבל באמת לא אתה הענוד כי אם שירותי ענודות בשםך הספואר. — 6 ששורות. — 7 אעפ"י
שהקדשתי את שירי רק לה' לבדו, כב"ו אמעל בהם עתה, כי אני מתיר לי לשיר משירי לכבוד בני ה'
ולאדני ה' (ר"ל לרי נתן). — 8 דרך משורריו הספרדים (שהלכו בעקבות משוררי ערב) לקשור בשיר תהלת
ענינים שונים ע"י קשר דק מאוד (כאשר ראינו כבר בשירי רמב"ע). וגם כאן מתחיל המשורר לספר בשבח
הבתולות היפות, וע"י תחבולה חריפה הוא עובר לעצם כונת שירו, זו תהלת ר' אהרן, והנהו אומר: אתם
המשוררים בעלי קול יפה קדמו פני היפות בכנור, ויבאו משוררים אחרי סגנים חליפות. — 9 וזכרו טיב
זמר הנקרא "עלמות" (כמו עד "עלמות שיר") לכבוד הנערות הצנועות הסתתרות בתורן ומביטות בעד
האשנב. — 10 בתולות אשר למדו צניעות מרבקה בת בתואל. — 11 אינן מתכוונות להזיק, אבל בהביטן
בעד האשנב הן מוחצות והורגות בעיניהן היפות את רואיתן.

אשר לא שאלו לקרב חרכות
ודין בורעות החשופות.¹
ואיך נשאו צמידים או צעדות?
עצלות מנשוא עפעף יעפות;²
ולו נשאו אלי חמה פניהן
אוי עזבו פני חמה שזופות.³
ותאמרנה יהי חשך, יהי אור,
באור פנים ובקשחור מתלפפות;⁴
וכתנות-אור באור חכרה לבושות,
כליל שער כליל פרוד צניפות⁵ —
ויספיות יפה-פיות אדמות
עלי טורי בדקחים רצופות.⁶
לאט במשקרות ומשקרות לי,
לאט בהן — ולו היו חנפות!⁷
מסבלות בתפוח ורמז.⁸
ושושנים ועליהן תרופות.⁹
ומה אמר בהוד קומה בתמר
והרוח יניפה תניפות!¹⁰

ראה כי נטרפו לבות לקחים,¹¹
שאל: הישלמו את הטרפות?
ואם לקחו נקם ציצת לחיהן
אשר היו בעינינו קטופות¹² ?
שאל חבר, שאל דין, שאל רב
אשר פרש לכל חכמה קנפות¹³ —
וברתיהו, ומרשי לבבי
כיונים מפני הנגן רדופות;
וכתבתי, ואנחותי לזכרו
דמי לבי עלי פני מציפות.
אלי ציון ובניה¹⁴, לבבי
כמו ציות אלי מים עיפות —
הלא אלך ואראה ואראם
ואזרע התשוקות האסופות
אשר אחיל בלותן או בלותן
ואמצאן ככל יום מעדיפות.¹⁵
המצרים תבליני¹⁶? ונקשי
ומוותי לתר ציון צניפות¹⁷;

1 זרועותיהן החשופות הן להן בטקוס חרב. — 2 הן עצלות ויעשות הן אפילו לשאת עפעפי עיניהן. כדוב בזה וצניעות. — 3 ואמנם לו נשאו עיניהן אוי היתה ככנה לבריות, כי אפילו החמה היתה שופה (השחירה פניה) לו הבישו אליה, ואף כי בני אדם. — 4 באור פניהן הן אוכרות "יהי אור!" ובשחור מהלפות שערותיהן הן אוכרות "יהי חושך!" — 5 הן לבושות כתנות יפות המאירות כ"אור הברה" (כי בשבת הידירים יחד, אורה ושכחה להם) והן צנועות בשער שהור כשחרות "ליל פרוד" (כעת שיפרדו הידירים והאוהבים שאז מר להם מאד). — 6 פיהן אדום ושניהן לבנות כסורי בדלת. — 7 לאט, לביל אל תקצוף עליהן אם הן משקרות בעיניהן ומבישות אלי כאילו אהבוני, אעפ"י שבאמת הן משקרות כי שקר הדבר; לא! ואפילו אם הן חנפות ומתכוונות לרמות אותי, כי די לך בתענוג שהתענגת לכדאיהן. 8 הדרים. 9 השושנים של להייהן עלים לתרופה הם, כי ההסתכלות בהם נותנת חיים. — 10 הן גמישות (אלמטיות). — 11 הלבבות אשר לקחו היפות ולכדום בעיניהן הנם כמו נטרפו. — 12 ובכן יש לשאול: הישלמו (היפות) את הטרפות שטרפו? או אולי פסורות הן, מפני שהיתה להן הצרקה להנקם מרואיהן אשר קטפו את ציצי הפרחים של לחיין, עיי העינים שנוזנו בראות פניהן. — 13 ומכיון שהעיר את "השאלה" הזאת, הוא אומר שצריך להציע שאלה זו לפני ר' אהרן תדיין, כי הוא חכם מכל אדם. — 14 הכונה: נפשי נכספה לר' אהרן ואחיו שהם מבני ציון היקרים. — 15 אני חביתי כי יכלו או יבלו תשוקותי לר' אהרן, אבל הן הולכות וגדולות. — 16 תכיל ותחזיק אותי. — 17 נוסות, סובבות (מלי, צנוה יצנצני).

אֶבְרָתִי מִשְׁכִּיב לְבִי שְׂרֹפֹת | יוֹם אֶלֶף לֶנֶחֱם שְׁקִבֹתִי
וְעִפְרָתִי כְּמִי דְמָעֵי גְרֹפֹת | בְּרֹאשׁ חֲפוֹי וְרִגְלִים יַחֲסוֹת.¹

דְּמָעֵי נַחֲפוֹ שְׂרָם בְּתִכִּי

וּבִידֵי הָאֲנָחוֹת הֵן הַחֲפֹת² — — —

שירי כנסת ישראל בגולה.

א. פיוט. („גאולה“ לשבת לפני שבועות).

וְכֵן הָאֵמָה	הַשְׁטִנִּי אֵמָה ⁷	עַל כְּנָפֵי נְשָׂרִים	וְזֶה נִשְׁאָתָה
כִּי כִיד רָמָה	קִשְׁת רָמָה ⁸	תוֹךְ חֲדָרֵי חֲדָרִים ³	וְקִנְיָה בְּחִימָה
וְאַהֲלֵי בָמָה	לְאַהֲלִיבָמָה ⁹	נֹדְדָה בִּיַּעֲרִים?	לָמָּה נִשְׁשָׁתָה
וְאַהֲלִיבָה ¹⁰ , מַה	חֲתַח עוֹד וְכָמָה?	פּוֹרְשֵׁי מַכְמוּרִים:	וּמִכָּל עֲבָרִים
וְאֵין מוֹפֵת וְאֵין אוֹת	וְאֵין חוּזִן וּמִרְאוֹת:	בְּאַלְהִים אֲחֵרִים,	יִסִּיתוּהָ זָרִים
וְאֵם אֲשָׁאֵל לָרְאוֹת:	מִתִּי קֶץ הַפְּלָאוֹת?	תִּבְדֵּךְ לְכַעַל נְעוּרִים.	וְהִיא בְּמַסְתָּרִים
יַעֲנֵה הַנְּבוֹאוֹת:	הַקִּשִּׁית לְשָׁאֵל ¹¹	וְכֵן דִּישָׁן וְדִישוֹן,	יִחַלֵּיק לָהּ לָשׁוֹן:
וּבָנֹת עֲדִינֹת	הִגְלוּ מִמְּדִינֹת	וְהִיא תִשָּׂא אִישׁוֹן	לְאִישָׁהּ הָרֵאשׁוֹן:
מִמְּשׁוֹת רַעֲנָנוֹת	וּמִנְחֹחוֹת שְׁאֲנָנוֹת,	לָמָּה תַעֲזֹב	אֶת נַפְשִׁי לְשָׁאוֹל?
וְנִפְקְרוּ בִינֹת	עִם לֹא בִינֹת,	וְאִדְעָה כִּי אֵין	וּלְתֶךְ לְנָאֵל ¹²
בְּלַעֲנֵי שָׁמָה	וּבְלִשׁוֹנוֹת שׁוֹנוֹת:	תְּהִי גְלוּיֹת צִמָּה ¹³	הַלְנִצָּח תִּמָּה
אֶךְ שְׁמָרוּ אֲמוֹנוֹת	כֵּן הִיוּ אֲמוֹנוֹת ¹⁴	לְמָזָה וְשָׁמָה ¹⁵	בְּזֶה וְשָׁמָה

1. ביום שאלך להר ציון לחוגן עפרו או תהיינה אבניו שרופות מלהבת לבי ועפרותיו שטופות במי דמעי. — 2. עתה בכתבי אליך, נחפזים דמעי לרדת בסרוצה יותר מסרוצת ידי בכתבי, כי דמעי דחופים ע"י אנתותי. — 3. דברי כנסת ישראל אל ה' (היונה היא כנסת ישראל). — 4. בני שעיר החורי, יחליקו לה לשון לפחותה להמיר דתה. — 5. הלנצח תהי חמה (פלי, יונתי תמתי) לבנו ולחרפה (ע"ד גלוי צמחך" ישעיה). — 6. לכוה ולשסמה ביד שמה ומוה בני אדום. — 7. וישמעאל העטה עלי אימה. — 8. השליך (פלי, רומי קשת). — 9. ואהלי (בית המקדש) היה לבמה למשפחת אדום („אהליבמה" שבני אדום). — 10. כנוי לירושלים. — 11. ובכ"ו שסרו אמונתם אשר בה תונכו ותגדלו.

וְהָצִית בְּזַעֲפוֹ	מֵאוֹתוֹ וְסָפוֹ	מֵאֲנוּ לַעֲנוֹת ¹ —	וְלֹאֲלִילֵי תַמוּנוֹת
וְאֵשׁ קִדְחָהּ בְּאֵפוֹ	וְתִיקַד עַד שְׁאוֹל ²	עָמַד דָּר שַׁחֲק ³ ?	וְלִפְהָ בְּמִרְחָק
הִלְעוּלָמִים	יִנָּח אֲדָנִי?	וְרוּרֵי דַחֲק ⁴ ,	וְרוּרֵי רַחֲק
וְהֵאִין קֶצֶה	לְמוֹעֲדֵי חַיּוֹנִי ⁵ ?	נִשְׁאָל נִשְׁאָל ⁶ ,	וְלִהְיוֹת יָמִים
קוֹמָה אֲדָנִי	וְיַפְיָצוּ שׁוֹטְנֵי,	מִעָלִי הוֹסֵר	דָּגֵל אֶהְיֶה
וְשׁוֹב אֶל מְעוֹנִי	אֶל הַיֵּקֶל לִפְנֵי ⁷	עָלִי עַל וּמוֹסֵר ⁸ ,	וְנִגַּל נֶאֱהָה
וְנִלְהָ לְעֵינִי	בְּבוֹדֶךָ כְּמִסְיֵנִי,	בְּאֶבְרוֹתֶיךָ מוֹסֵר,	וְאֲנִי מִיֹּסֵר
וְהִשָּׁב לְשִׁכְנִי	נִמּוּל עַל יְגוֹנִי;	וְנִשְׁפָּה וְסָר,	נִזְלָה וְנִשְׁפָּר
וּבְמַלְאֲכֵי־יָדַי	עַל יָדָא וְתַרְדֵּי,	וְאִין מִלָּךְ וְאִין שָׂר;	בְּאִין מְנַר וְשִׁפְסָר
וּמִכִּכְאוּ הוֹרֵד	בֶּן הָאֶמָּה מוֹרֵד ⁹	וְצוּר מִנִּי סָר ¹⁰ ,	וְצוּר אֱלִי סָר
מִהֶרָה, בֶּן אֶרֶד	בְּיָנוֹן אֶל שְׁאוֹל ¹¹ !	מִקּוֹם מִדְּבָרֶךָ כְּפֹ ¹²	וְהִתְרִיב בְּקֶצֶפוֹ

ב. פיוט ל"עושה שלום".¹¹

(שש הנועות).

דָּאֵל! בּוֹנֵן אֲשׁוּרִי	קוֹרְאִים בְּלִבְךָ שָׁלֵם,
וְיִסָּד בְּחֶסֶד שׁוּרִי ¹⁷	שְׁאָלוּ לְשָׁלוֹם שָׁלֵם ¹² !
וּבְחִיק צָרִי וְשׁוּרִי ¹⁸	יָמִי ¹³ אֶצְעַק וְאֶפְעֶה ¹⁴
נָקָם וְשָׁלֵם שָׁלֵם,	מִבֵּין שָׂרָף וְאֶפְעֶה ¹⁵ ,
וּמִיָּקָר עֲדָנִי שָׁלֵם ¹⁹ .	כִּי אִין מִרְבֵּעַ וּמִרְעָה
וְעֲדָאֵן אֶחְרָף וְאֶקוּץ	לְעֵדֶר בְּבָר הוֹלֵם ¹⁶ ,
בִּינּוֹת חוֹרְפִי וְאֶקוּץ ²⁰ ?	וּבְשׁוֹב שְׁבוּתוֹ—כְּחוֹלֵם.

¹ להכניע, כמו "מאנת לענות ממני". — ² ח' הוישב בשחקים. — ³ דורי (ח') רחק ממני, והאויב הרודה בי בפרך דחק אותי. — ⁴ ואנחנו שואלים מתי יהי הקץ (וצ"ל שאל נשאל). — ⁵ עולו ומוסרות. — ⁶ הצר האויב סר אלי (התקרב) וצורי וסגניי סר ממני. — ⁷ מקום מדרך כף רגל. — ⁸ למועד הקץ אשר נבאו החזוים הנביאים. — ⁹ לפני ולפנים. — ¹⁰ ומכסאו הורד מהרה את בן האמה המורד. — ¹¹ הציט היפה הזה נעשה כמתכונת "שירי צמדים" (בשירי "התריש" לרמב"ע). — ¹² ירושלים. — ¹³ בכל ימי. — ¹⁴ אצעק, כמו "כיוולדה אפעה". — ¹⁵ מין נחש (מבין אויבי). — ¹⁶ מלי, יחלם ו בניהם ירבו כבר (אויב ל"ט). והכונה: אין סרבץ לעדר (לישראל) הצריך לרעות בבר, מחוץ לארצו; ובשוב שבוהו יהיה כחולם. — ¹⁷ חומותי, מ'. בנות צעדה עלי שור". — ¹⁸ שונאי ועויני, כמו "חבט עיני בשורי". — ¹⁹ מלי, ישלוח כל יתר עמים" (חבקוק). והכונה: שלול מהם יקר עדני שלקחו ממני. — ²⁰ ועד אן אחיה גם בחורף גם בקיץ (ר"ל כל ימי) בין חורפי ושונאי, עד כי אקוץ בחיי.

אולי בא יום לנאל י'
ותרנין שפתי אלם
קמת עוניו אלם.⁵
הרם ישעיה בגם⁶
ואליו עמך בגם⁷,

יה! קום לעובדי שקוק.
צלמם הולך בצלם¹
וצלם בנחלי צלם²
דלה³ עם ירדו לשאול,
קברו שפתיו לשאל⁴:

ושא גם כמאז בחגם⁸;
ועיני כל-צד העלם⁹.
ואל הר קדש העלם¹⁰!

ג. רשות לשמחת-תורה.

(שית, יתד ושית שתי פעמים).

ותעמד רחוק, משתחוה נבח
היכלה. מכל-מקום אשר נלטה¹³.
דברי תחנתה שלחה לה מנחה,
לבה ועיניה מול כסאך תלטה!

יצאה לקדמך בלה לה בלטה.
מיום אשר לא חלטה, קדשך חלטה¹¹.
השתוממה מדי עלותה להר קדש¹²
כי ראתה ירים עלו ולא עלתה.

ד. על ארך הגלות.

(שית ויתד, שית ויתד ותנועה ויתד).

ותחשב אלף לקק מועדה.
אך חפרה מכל אשר שערה¹⁷.
דודה אשר ענה בארץ נדה
שנים. ונפשה אל שאול הערה¹⁸.

ינת רחומים נדדה יערה¹⁴.
בשלה ולא יכלה להתנערה.
התעופפה, התנופפה, חופפה¹⁵
סביב לדודה סותרה סערה¹⁶.

1 הולך צלם (צורתם, גוים) בעלמות ובחושך (מל, אך בצלם יתהלך איש). — 2 וצלה אותם על גחלי הצלמים והאילים שלהם. — 3 רומם, נשא. — 4 אשר כבדו שפתיו לשאול וכו'. — 5 מל, מאלמים אלומים. והכוונה: תרנין שפתי ישראל שהיה כאלם בגלות, ואשר כבר אלם (עשה אלומות) את עונותיו המרובים כקמה. — 6 כמו נס. — 7 אסוף. — 8 כמו שעשית במצרים (הנס; עיר גדולה במצרים). — 9 הכם בסגורים. — 10 העלה את עמך הנוכח למעלה. — 11 הכלה (כנסת ישראל) יצאה לקדם פניך, ה', כי לך כלתה נפשה, והיא חולה וכואבת למן היום שאינה יכולה להתפלל ולחלות פניך בבית המקדש. — 12 בשלש רגלים. — 13 כי קיר הסורה בבחיני סכוון כנגד בהסיק. — 14 אל העיר, בעיר. — 15 מל, חוסף עליו כל היום. — 16 הענייה הסוערה סוחרת וסובבת סביב לדודה (הקביה). — 17 היא חשבה כי הגלות לא תמשך יותר מאלף שנים (ראא תחב"ה). אבל בושח וחפרה מהשערתה (כמו, שער בנפשו). — 18 עיר, אל תער נפשי.

הן אָפּרה לאַ אונקרה עור שמו —
ויהי בתוך לכה באש בוערה:
למה באויב תהיה לה? והיא
פיה למלקוש ישעה פעה.

ומאמן נפשה ולא נואשה
אם כבדה בשמו ואם אערה.¹
יבא אלהינו ואל יחרש,
על כל סביביו אש מאד נשעה!

ה. מאורה.

(יחד ותנועה, יחד ושית — שתי פעמים).

יריעות שלמה, איך בתוך אהלי קדר
שניתם, ולא תאר עליכם ולא
קדר.²
המונים, אשר שקנו לפנים בתוכנו
תרבות עובנו ופרץ בלי נגדר.

התלכו בלי קדש בגולה והיו חל:
ואיך תשאלו קדר לשושן בתוך
קדר.³
ידחניי⁴ שכניהם, דרושי אדוניהם,
לכלם בשם יקרא ואיש לא יהי געדר:

הדרם בראשונה, ישובב באחרונה,
ויאיר באור שכעה⁵ מאורם אשר קדר!

ו. פיוט.

(ארבע תנועות).

יבשו אילי⁶
וספו אזי⁷,
ואיד בא אלי
ארחי נדר.

חדלו רעים
ואפסו רועים
ושחתו רעים
(מן ססדר).

¹ ע"ד מליצת ירמיה, כ', ט. — ² ע"ד, יכבדו בניו — ויעזרו¹ (אויב). והכונה: הוא לא נואשה מהנאווה בין בגדולתה בין בשפלותה. — ³ המשורר שואל את כנסת ישראל (או את אח"ק): איך נהפך מראיכם (כמו, ישנא הכתם הטוב) בגלות בתוך בני ערב? — ⁴ זאת תשובת היריעות. — ⁵ וסי זה ידרוש הדר ויוצי משושנה אשר בין תחתים? (עד כאן תשובת היריעות). — ⁶ אלה דברו נחמה של המשורר: אחם שהכנס דחיים משכניהם, דעו כי תהיו דרושים מאדוניהם (הקב"ה) כי לכלם וכו'. — ⁷ באור שבעת הימים. — ⁸ מלי, בי יבשו מאילוס. — ⁹ כחתי.

שָׁכְנוּ יָמָה
וְעָדִיָּה הוֹסֶרָה.
חִלְקוּ בְּחֶבֶל¹⁰
אֲחֻזַּת חֶבֶל¹¹,
אֲחֻזַּת חֶבֶל¹²
נִתְּנָה בְּמִאֲסָרָה — — —
וְכִנִּי עָרֵב¹³
חֲנֹרֵי חֶרֶב
הִסְכּוּ לְעָרֵב
יֹסֵי, וְחִיָּצָה.
זָרַע עָדָה¹⁴
בְּשַׁחַל עָדָה¹⁵
וְכָלִיו עָדָה¹⁶
וְקִשְׁתּוֹ מִשָּׁה.
וּלְאֵן אָנוּס,
אֵלֵי, וְאָנוּס¹⁷ ?
הִרְאָה לְאָנוּס¹⁸
וְרוּעַ קִדְשָׁה!
הִקְשֵׁב נִיב דָּל
רַק לָהּ נִבְדָּל,
בְּכָל יוֹם יַעֲלֶה
מִמֶּדֶט מִמֶּשֶׁךְ — — —

וְלִסְדֵּי מִסְלָא¹
אֵין אִישׁ גּוֹלָה,
וְהָדָם גּוֹלָה²
בֵּין קוֹץ וְנִדְרָה.
אוֹיְבֵי רֵבִים
וְשׁוֹמְנֵי רֵבִים³
לִי בְּעֶקְבָּיִם
וְחֶסֶד נִעְדָּר — — —
דִּהְפֶּסֶךְ עָלֵי
רַע פִּסְעֵלִי,
נִקְלָה עָלֵי
וְאַל הוֹדִי סָרָה.
וּבְגֵד דּוּסָה⁴
אֲשָׁכֵן דּוּסָה⁵
בְּתוֹךְ עַל דּוּסָה
בְּצַפּוֹר בְּמוֹסָר
וְעָלֵי מִשָּׁא⁶
הַקְבִּיר מִשָּׁא,
בְּדָבָר מִשָּׁא⁷
בְּעָלֵי מִיָּסָרָה.
וְעִסְרָה וְעִסְפָּה⁸
בְּעִסְרָה וְעִסְפָּה⁹

¹ סוד קץ הגלות. — ² [בנסת ישראל גלתה בין אויביה. ואצל הרב, וזהר" תחת, והדס"]. — ³ מורים כחצים, כמו, יסובו עזיו רגיו. — ⁴ כנוי לבני ערב, משמע ודומה ומשא. — ⁵ מל', שבנה דומה נפשי. — ⁶ בכלוב, ביסורים. — ⁷ א' סכני ישמעאל, משמע ודומה ומשא. — ⁸ בדבר הנבואה (משא ה') של החווים אנשי המוסר. — ⁹ אומות סכני סדון, השכינו כחשך (עיפה השני, מל', שחר ועיפה) את בנסת ישראל היפה. — ¹⁰ בקר הסדה. — ¹¹ אחוזת נחלה וגלילות הארץ. — ¹² מל' של ישראל האחת כחבלים ויסורים. — ¹³ ערב. — ¹⁴ זו אשת עשו (בראשית ל"ה ב), — ¹⁵ מל', לא עדה עליו שחר. — ¹⁶ מל', וככלה תעדה כליה. וכליו"הם כלי זיין (כמו, שא נא כליו תליו וקשתך). — ¹⁷ אנוס"ה ראשון מל' ניסה ובריתתה, והשני פירוש: "אמלם" מל', מנוס. — ¹⁸ מל' התלמוד, הפעול סן אנוס.

ותעביר תער	דלי ישורון
על גו נבלים.	מוקד ישורון ²
ותער שמורים ⁴	לשמך ישורון
מעל שמרים.	על פי נבלים.
ותסיר שמורים ⁵	הרב תער ³ .
תנפק נבלים ⁶ — —	מתוך תער.

ז. פיוט.

המשקל כנ"ל.

יקום לעורי	ימי קלו
אל נא יחדל! — —	ועיני כלוד.
ההי בי שרף	בבור צר קלוא
לבי שרף ⁹	אשב נבדל.
ואותי צרף	ושח הר נופל ⁸
במצרף יגונים.	והנה נופל ⁸
ובמה אהיה ¹⁰ .	ואני באפל
לשמה אהיה	שוכן עם דל.
חולה ונהיה	איה צורי
וסובל אונים ¹¹ ? — —	סלעי וצורי!

1 ישראל. — 2 יראו נא ויחוו את שובך. — 3 תגלה והשלוח כמו "וקיר ערה מגן". —
4 והשפוך יין המשומר (ר"ל בני ישראל). — 5 מלי "שמיר ושית". — 6 מלי "ונבליהם ינפצו". — 7 מלי
"כליון עינים". — 8 וכבר שח גס הר נושל (ענק). וכבר נפל, ואני עודני יושב בגלות. — 9 הה כי
נהש-צרף, שרף את לבי. — 10 ועד מתי תה ה' ("אהיה" שבו של הקב"ה "אהיה אשר אהיה") אחיה
לשמה? — 11 וסובל עמל וכצוק (מלי "בן אונאי").

ח.

(יתד ושׁת, יתד ושׁת ויתד ותנועה).

השיבותים: המוב³ לעבוד אלהים אשר אליו אלהיכם צריכים: ועת קצפו — אני עבד עבדים, ועת רצונו — אני מלך מלכים!	ורכבוני בך¹ הולכי חשכים ועובדי האלילים הנסוכים². ועת קצפו — אני עבד עבדים, ועת רצונו — אני מלך מלכים!
--	--

ט.

(שׁת ויתד, שׁת ויתד ושׁת).

עבדי זמן — עבדי עבדים הם, עבד אדני הוא לבר חפשי: של בן בבקש כל אנוש חלקו — חלקו אדני¹ אמרה נפשי!	עבדי זמן — עבדי עבדים הם, עבד אדני הוא לבר חפשי: של בן בבקש כל אנוש חלקו — חלקו אדני¹ אמרה נפשי!
--	--

י. זמר לליל שבת.

(שׁת ויתד ושׁת, שׁת ויתד ותנועה).

כי האלהים שם שם הברכה⁴ — אתה לבר חלקו מכל יגיעי. מאור ליום קדשי מאור קדושי⁵ שמש וכוכבים קנאו בשמשי; מה לי ליום שני או לשלישי⁶? בסתיר מאורותיו יום הרביעי! אשמע מבשר טוב מיום חמישי כי מחרת יהיה נפש לנפשי:	על אהבתך אשתה נביעי, שלום לך, שלום יום השביעי! ששת ימי מעשה לך בעבדים, אם אעבד בהם אשבע נרודים — כלם בעיני הם ימים אחדים מאהבתי בך, יום מרגועי. אצא ביום ראשון לשעות מלאכה לערך ליום שבת המערכה,
--	---

1 עזר, בנצח. — 2 מל' המפסל נסך חרשי. — 3 הלא טוב. — 4 המשורר אומר כי תיבה
ביום הראשון הוא יוצא למלאכתו רק דמען השתכר ליום השבת, ורק בגלל זה יברך ה' את מעשי
ידי. — 5 על יום השבת נאצל אור מאורו של הקב"ה. — 6 אחרי שאור השבת יורח באור יקר, לא
איכפת לי כלל יום ב' וב', יסתיר נא יום ד' את, מאורותיו, כי אינו לי צורך בהם (המאורות
נבראו ביום ד').

אם נע וְנָד אֵלֶיךָ לְמַצֵּא רִנָּה
עָרֵב — וְאַשְׁבַּח כָּל נֹדֵי וְנוֹעִי².

מִה נִשְׁמָה לִי עֵת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת
לְרֹאוֹת פָּנֵי שִׁבְת פָּנִים חֲדָשׁוֹת!

בָּקֵר לַעֲבֹדוֹתֵי עָרֵב לַחֲפָשִׁי
קְרֹא אֵלֶי שְׁלַחַן מַלְכֵי וְרוֹעִי.

אֲמַצָּא בַּיּוֹם שֵׁשִׁי נַפְשִׁי שְׂמִיחָה,
כִּי קָרָבָה אֵלַי עֵת הַמְּנוּחָה;

בֹּאוּ בְּתַפְסוּחִים, הִרְבּוּ אֲשִׁישׁוֹת;
זֶה יוֹם מְנוּחִי, זֶה דֹּדֵי וְרַעִי!

יא. סוף מפיוט לקדושה.

(נ' ב' תנועות).

הַדְּחוּיּוֹת הַשִּׁיּוֹת
אֵלַי קָדֵר וְנִכְיוֹת;
כִּי בַחֲנֻתֶנּוּ⁶ וְצִרְפָּתֶנּוּ
וְהוֹרֵדְתֶנּוּ מִחֲתִיּוֹת,
וְהֵן בְּכָל זֹאת בָּךְ אוֹחוֹת
וְלִישָׁעָה צוֹפִיּוֹת.

--- הָאוֹמֵר וְהַגּוֹמֵר²
וְהַמְּנִיר אוֹתִיּוֹת⁴;
וְהַצּוֹפֶה רַע וְיִפֶּה
וְיִוְדֵעַ מִה לְהִיּוֹת;
אֲסוּף עֲדִרְךָ⁶ לְתוֹךְ חֲדָרְךָ
מִבֵּין שְׁנֵי אֲרִיּוֹת!

קִדְשֵׁת שְׁמֶךָ בַּעוֹלָמְךָ
קוֹרְאוֹת בְּרֹאשׁ הַזְּמִיּוֹת — — —

יב. מפיוט לקדושה.

(שש תנועות).

מִי יֹאמֵר לֹא רָאָה² ?
הֵן שְׁמַיִם וְחִילָם
יִגִּידוּ מוֹדָאָה
וּבְלִי נִשְׁמָע קוֹלָם⁸.

יְהִי אָנָּה⁷ אֲמַצָּאָה ?
מְקוֹמְךָ נִשְׁלַח וְנִשְׁעָלָם!
וְאָנָּה לֹא אֲמַצָּאָה ?
כְּבוֹדְךָ מִלֹּא עוֹלָם! — — —

1 יום ה' כבר יבשרנו כי סחר אָנַפֶּשׁ; הבקר של יום ו' עוד יהיה שייך לעבדותי, אבל הערב —
לחופש שלי, כי אז אני קרוא אל שלחן ה' (רועי—וּן וּמַפְרָנִס אוֹתִי). — 2 אם כל היום אנוד ואסובב
למצא רוחה (כנראה הכונה ל"ר יו"ח"), הנה בערב — אשבה בד עמלי. — 3 המדבר ומקיים. — 4 את
אשר יאתה ויבא. — 5 קבץ בא את עדרך (ישראלי). — 6 הכר לשון נקבה, כי מוטב אל ה"שיות הדחויות".
8 במקום "איפה". — 9 מבלי אשר ישמע קולם.

ובקלא גבורתך
פקדש חזיתך.
מ זה לא ייראך?
ועל מלכותך שלם?

דבשתי קרבךך
פקל לפי קראתיך
ובצאתי לקראתך —
לקראתי מצאתיך!

או מי לא יקראך?
ואתה נוסן אקלם!

שירי תוכחה ומוסר.

א. תוכחה לנפש.

(ש"ת ויתד נ"ס בדלת, וניס וניח בסוגר).

שכנת מחשבים, ולא ראית מקום
האור, ואיך בין טוב לרע תבדילי?
קרב גרודך¹; פחרי דרך אמת,
מה תאמיני עוד ומה תשמאילי?²
ךך יבגדו ימים; ושרם יבגדו
אם תבגדי בקם אוי תשקילי.³

אם לאלהך לבד תחילי
למה למקרי הזמן תחילי?⁴
אם באמת על שם אדני תבטחי
אל תדאגי לזמן ואל תגילי.⁵
לא כו⁶, אבל שכנת קברות תאזה
נתמאסי מוסר ולא תשקילי;

דרךשי לנפשך נחלה שתנחלי
לעד, ועובי את-אשר תנחילי?⁷

1 תרעדי ותסחרי (מ"י, "חולי וגותי"). — 2 אל תדאגי לצרות הזמן ואל תגילי אם יושב לך. —
3 אבל את, נפשי, לא עשית כן. — 4 זה יום המיתה. — 5 ולמה תשי מדרך האמת, ימין או שמאל?
(כמו "כי תאמינו וכי תשמאילו"). — 6 הלא הימים (מקרי הזמן) אינם נאמנים עשך, ואם את תקדמי
דבגוד בהם ולעובם ולתעבם, אז תצליחי (כמו "משכיל ככל רכיו"). — 7 עשי מעשים טובים שתנחלי
לעד, ועובי מה שתצרכי להנחיל לאחרים, מה שלא תקחי אתך כמותך, ר"ל המסמן וקניני עות"ו. —
(בשיר הזה כל המלים הגוסרות בשני שוא"ים, השוא השני הוא יתד אל התיבה הסמוכה).

ב. תוכחה לנשמה.

(יחד ותנועה, יחד ושית, יחד ושית ויחד).

והתנערי מן הזמן בצפריים אשר מרסיסי לילה ותנערו! דאי כדורר³ למצא דרור מפעלך, ומתולדות ימים כנמים קערו⁴.	ישנה בחיק ילדות למתי¹ תשכבי? דעי כי נעורים כנערת ננערו! הלעד ימי השחרות? קומי צאי, ראי מלאכי שיכה כמוסר שחרו²!
---	---

הוי אחרי מלכך מרדפת, בסוד⁵
נפשות אשר אל טוב אדני נהרו!

ג. תוכחה.

(שית ויחד נים כדלת, ובים ונית כסוגר).

כל איש יצו אחיו לבלתי יחטא, לאמר: שמר-לך פן יסיתך ויצר! ובעת חטא שח: מה ביד איש לעשות? היצור והנצר ביד היוצר!⁷	מה תאמין בזמן אשר אין בו אמת? הה כי עמלי רב ויומי קצר⁶! ובעת חטא שח: מה ביד איש לעשות? היצור והנצר ביד היוצר!⁷
--	---

ד. אל תיגע להעשיר.

(יחד ושית, יחד ושית ויחד ותנועה).

ראה, כל מאריך שולי מעילו יהי באחרונה לו למוקש. ורע הזמן נלוי, ואתה תבקש לך גדולות? אל תבקש!	לבבי, מה תכדף הון ועשר ותדרף את-זמן נפתל ועקש? ורע הזמן נלוי, ואתה תבקש לך גדולות? אל תבקש!
--	--

1 עד מתי. — 2 הנה שליחי הוקנה (השער הלבן או התחלואים) משחיים אותך בסוסר. —
3 כצפור דרור. — 4 ומטקרי הזמן אשר כימים חלפו. — 5 בסוד נפשות—בקהל נפשות. — 6 ע"ד
מאתויל, היום קצר והמלאכה מרובה. — 7 ובעת אשר יחטא יאמר כי הכל כגורה מקדם.

ה. תוכחה למאחרי קום.

(שית ויתר, שית ויתר ושית).

עם לא ידעוהו יטבדוהו¹
 איך יודעיו יוכלו להתעלם² ?
 קום, מה לך גרדם, ראה ורים
 עומדים עלי משמר ואת חולם³ !

עצל הלא תבש ותכלם
 תישן עדי בקר ותאלם !
 ובאזנך קול שועת עמים
 מתפללים לאל בלב שלים⁴ ;

ו. פתיחה להספר.

(שש תנועות).

ואפר כי יתפאר —
 הייטב בעיני אדני¹ ? — — —
 ושכ עפר כשהיה ;
 ואלו אלף חיה² ;
 והימים אשר היה
 הוא שאול לאדני.
 שאל : איה השרים
 ואיה הנבזרים
 ואיה הנזקרים
 בספר מלחמות אדני³ ? — — —
 ונחנו מה קנינו
 ופנינו לא חלינו⁴ ,
 כאלו לא ראינו
 את-מוסר אדני⁵ ! ? — — —

אמונות יהנה חבי
 ואצדיק את דין מלבי⁶ ;
 למשפטו אעמד, כי
 אלהי משפט אדני⁷ !
 לפי בקרבי תמרמר
 ואולם מחטא נשכר,
 ועל טוב ועל רע נאמר :
 נפלה נא ביד אדני⁸ ! — — —
 ומה תקנת מקור אקוב
 אשר הרבה שוד וקוב,
 וכהזקתו טוב
 את תורת אדני⁹ ? — — —
 בעוד בו גר-אל יאר
 ינבה, והוא על פי באר¹⁰ ;

1 אתה עודך ישן ואומות העולם כבר מתפללים לאלהיהם. — 2 בן צורך לנקר שלא לפי המשקל. —
 3 להתעלם ממנו. — 4 בהוצ' את. הנוסח : "קום, מה לך גרדם, ורים — עלי משמר ואתה חולם" וזה נגד
 המשקל. ואנכי תקנתי לפ"ד. — 5 הכונה הוא "ערוך הדין" על צרה שבאה לאדם (כל חרוזה גומרת
 בל' הכתוב ובשם ה'). — 6 בעוד בו הנצמה יתנאה האדם אעפ"י שהוא תמיד על פי באר (הקבר). —
 7 הייטב בעיני ה' אם יתפאר אדם עפר ואפר ? — 8 לו גם חיה אלף שנים הלא לסוף ישוב לעפר. —
 9 על מה זה נקוה אם לא נחלה את פני ה'.

פתגמים ומשלי מוסר.

א. על הבלי העולם.

(יתר וש"ת, יתר וש"ת ויתר ותנועה).

החבחר ב? ואנכי משנאה!	קנדה היתה חבל לפני
ואבחר ב? והיא מבשול שוני?	בנין יקרה נס שי בשיני;
אני יבם ולא אחפץ לקחתה,	אשר חלקה לבלערי כבודה
והיא הלכה ויורקת בשיני!	בשת ראתה אשר חלקי אלני.

ב.

(ש"ת ויתר, ש"ת ויתר וש"ת).

שיטה ידידיה אדוניה.	אם נפשה יקרה בשיניך
וחשב מהוללים בצאנה ⁵ .	או מעלה רמה רצונה:
מומך חקור מאת משנאיה	יצרך יהי מוסך, כלום הפה
ושמח בהוכיחם בשיניך — — —	לרום, וגם למשל באזניה ⁴ — — —

שים כור בני אדם וסניהם,

ובחן, וסיני תמצא בחוניה⁶ — — —

1 התבחר חלקה כבודה וסובה לאחרים, ולא תחפץ בי יען אשר חלקי ה'. — 2 ואיך אבחר אני בה? והיא וכו'. — 3 דברים, כיה, ז-ט. — 4 תנהג עם יצרך כמו עם מוסך, סגור פיר למען ישתק וגם משול באוניך לכל ישמעו לכל דבר. — 5 גם את הסכלים המשתגעים לא תשנא, כי אם תחשבם כבני צאן הנצרכים לרועה ולהדרכתו. — 6 וסני האדם וקורותיו הטובות והרעות תהיינה לך לכור ומצרף לבחון את לבו, תישתנה בהשתנות מעמדו; ואז תמצא כי רוב בני האדם סינים הם ולא כסף.

ג.

(ח' תנועות).

הם סתמו מעין החקמה	הוי הלוקדים חקמת עצלות
ואני לא אפגע לשאב:	ולדעת האל קראו אוב! ¹

אם קנא איש בי על דעתי —
אויסף דעת יוסף מכאוב!²

ד.

(כ"ח ויתד ותנועה, יתד ובית, בית ויתד).

ואומרה: מה ברי, מה יש בדי מרי	יום נד והבי, צבי ארח ברח, ובי
כי תאנף בי? וענה: מריך רישף! ⁴	קאם, ואמר: אני סר מעל ראשך! ³

דעת

אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

1 „אוב“ ר"ל הכל כמעשי האובות. — 2 אם יקנא בו איש בשביל חכמתי ודעתי, לא אשים לב אליו, כי אם אוסיף דעת והוא יוסיף מכאוב וקנאה. — 3 ביום אשר חפץ ונד זהבי והוני, ברח ממני גם רעי (צבי-דוד ורע) וארח לבקש לו רעים אחרים. — 4 עניותך היא תטאתך!